તમાશાએ ચાંદણી.

ઉર્ફે

જયેસા કીયા વયેસા પાયા.

દોબારા છાપકે ઈજહાર કીયા.

શેઅર.

જે યે ફારસ ચાંદણીકા હયે પસન્દે ખાસો આમ,
મેહેતા જમનાદાસ છાપે અઝસરે નઓ લાકલામ.

સબ દાઆવા માહફુઝ કીયા હયે.

મુંબઈ;

સુબોધપ્રકાશ પ્રેસમે છાપા હયે.

ઈ. સ. ૧૮૮૬.   સને હીજરી ૧૩૦૩.

કીમ્મત ચાર આને.

ખાસ ખબર.

નીચલા બેસો નામે નતિજએ અસ્મત. ઉર્ફે રન્જે રાહત યાને આસેફો માહવશ; અન્જામે સખાવત, ઉર્ફે બાદશાહે બેદાદારત; ગુલશને બેદાદ, ઉર્ફે શીરીં ફરહાદ; ખ્વારકા ખુદા યાર, યાને મશહુર અલીબાબા ઔર ચાલીસ ચોરોંકા સરદાર; ઈશ્ક નવ બહાર, ઉર્ફે ચન્દ્રવદન માહીયાર; ગુલશને બાહાર અફ્ઝા, ઉર્ફે નઈ દરીઆઇ ઇન્દર સભા તેના બનાવનાર મુનશી ઝરીફ પાસેથી વેચાતા લઇ તે સંબંધીના તમામ હક્કો મેહેતા જમનાદાસ ભગવાનદાસની કુંપનીએ પોતાને સવાધીન રાખ્યા છે વાસ્તે કોઇ છાપસે તે તેને કાયદાપ્રમાણે પુછવામાં આવસે.

યે નાટક ૧૮૬૭ કે પચ્ચીસવે કાયદેકે મુતાબીક દાખીલે રજીષ્ટર હુવા હયે ઔર ઇસ્કે તમામ હુક્ક મેહેતા જમનાદાસ ભગ-

વાનદાસકી કુંપનીને અપને કબ્ઝેમે રખ્ખે હયે, ઇસ

લીએ ઉન્હોકી ઇજાઝત સીવા કીસીને છાપના નહી.

૨૬૭૪

તમાશાએ ચાંદબી.

ઉર્ફ

જયેસા કીયા વયેસા પાયા.

તખ્તએ નાટક.

ચાંદબી—યેક એસવા બાશીંદએ લખનો.

કુક્કડ—માઅશુકે ચાંદબી, બાશીંદએ પુના.

ગુલએરૂ—યેક ચોર, આશકે ચાંદબી, સાકીને રામપુર.

હુમજાદખાન—યેક ઠગ આશકે ચાંદબી, સાકીને સીતાપુર.

ખુશબાશ—બાદશાહે મુલ્કે એહદ.

ઉસ્કે સીવા રફીક, ભૈયા, ફુલચંદ, નેમચંદ, શામચંદ, રામચંદર, વઝીર, સાકી વગયેરાં, વગયેરાં, વગયેરાં.

મુકામ:—

લખનો—એહદ—પુના.

બાબ પહેલા—પરદા પહેલા.

રાસ્તા.

(ગુલખેરકા આના ફીરાકે ચાંદણીમે ગાના)

આસાવરી--ગજલ.

તુ આ જા નઝર તાલેમે દીદાર હું તેરા—તર્જ.

ગુલખેરૂ—તુ કંહા હયે મેરી જાં મંએ તલબગાર હું તેરા;
દે જાન તુજેહ લુંગા ખરીદાર હું તેરા—તુ
તુ શમઅ મંએ પરવાના હું તુ જાન મંએ તન હું;
તુ ગુલ હએ તો મંએ બુલ બુલે બીમાર હું તેરા તુ
ગએરોંસે મીલા કરતા હયે મુજસે નહી મીલતા;
કર લુત્ફ મેરે હાલપે ગમખાર હું તેરા--તુ.
મુદતસે મંએ મરતા હું ખબર લ મરી સૈયાદ;
ઝુલ્ફોંસે રેહા કર કે ગીરફતાર હું તેરા—તુ.
દીખલાકે પરી રૂ મુજેહ દીવાના બનાયા;
ઈન્કાર ન કર મુજસે કે મંએ યાર હું તેરા--તુ.

(આના રફીકકા દરયાફત કરના હાલે ગુલખેરૂ.)

મજકુર—તર્જ.

રફીક--અબતર તેરા અહવાલ હયે બતલા મુજેહ અયે દોસ્ત;
યેહ કીસકે અલમસે જીગર અફગાર હયે તેરા--અબ.
વોહ કોન હયે રહેતા હયે કંહા મુજકો પતા દે;
ઢુંડેગા ઉસે બન્દા યે ગમખાર હયે તેરા--અબ.

મંએ બાવફા હું યાર તેરા બે વફા નહી;
લા તુજસે મીલા દુંગા જો દીલદાર હયે તેરા—અબ.
યે રન્જો અલમ છોડદે અબ મુજસે બંયા કર;
ક્યાસ જાયેપે રેહેતા કહો જો યાર હયે તેરા—અબ.

(ગુલખેરૂ અપના અહવાલ બંયા કરના.)

જીલા—માંડ—લાવની.

ગોરી ચલી સાસરા પીરબી કબુ આના—તર્જ.

ગુલખેરૂ—ક્યા કહું દોસ્ત મંએ દેખા અજાએબ નારી;
બે ચએન હો ગયા દીલકો નહી હયે કરારી—ક્યા.
રફીક—કયું કરતા હયે આહો ઝારી છોડદે ગમકો;
કંહા દેખા નાઝની જલ્દ બંયા કર હમકો—ક્યા.
ગુલખેરૂ—અયે દોસ્ત મંએ યેક દીન ગયા સએર કરનેકો;
યેક પરીકુ દેખા લગા ઉસપે મરનેકો—ક્યા.
આંખોકો દેખ ઉસકે નરગીસ શરમાવે;
વોહ ફુલસે રૂખકુ દેખ ખાર ગુલ ખાવે—ક્યા.
રફીક—ચલ સાત મેરે અબ છોડદે આહો ઝારી;
ગુલખેરૂ—બચએન હો ગયા દીલકો નહી હયે કરારી—ક્યા.

ઝબાની.

ગુલખેરૂ—અયે રફીક સુન તેરે કહે મૌજુબ મંએ તેરે સાત ચલતા હું, પર તુજેહબી લાઝીમ હયે કે મેરે ગુલે મુરાદ તક મુજેહ પોંહોચાદે.

રફીક——અયે અઝીઝ ખુદા કરીમ હયે. ચન્દ રોઝમે તુ અપને મન્ઝી-લે મોરાદકો પહેંચેગા, બસ યે ગમો અલમકો દીલસે દુર કર મેરે હમરા ચલ, કાસ લીયે ગમ કરતા હયે!

(જાના દોનોંકા.)

બાબ પહેલા—પરદા દુસરા.

બાગ.

(ચાંદબી સહેલીયાંસે ગુફતગુ કરના બેયાકા બેદરબાની કરના.)

ઝબાની.

ચાંદબી——અયે મેરી સહેલીયાં ઇસ વખ્ત આફતાબકી ગરમી હદસે ઝીયાદા હયે. કે દીલ મારે ગરમીકે બેતાબ મીસ્લે સીમ આબ હુવા જાતા હયે. કબ બરસાદ પડેગા કે મુજેહ આરામ હોગા!

સહેલી—અયે મેરી લાડેલી મેં એ ખુબ જાનતી હું કે યેહ તેરી ગરમી કુચ ઔર તરેહકી હગે, વોહ આતીશ સીવા તેરે આશક કે કોન બુજા સકે?

ખમાચ—ઠુમરી.

આજ કાના મોહેલીના બાંસરી બજાઇ રે—તર્જ.

ચાંદબી—કાસીદા તુ જાકે ખબર લાદે મેરે યારકી;
લાદે મેરે યારકી લાદે મેરે દીલદારકી-કાસીદા.
યારકી જુદાઇમે જાની હયે જાં જાન લે;
રહેમ કરકે મુજપે ખબર લાદે તુ દીલદારકી કાસીદા.

બહારે જોબન જાતી હયેગી યાર અબ તેરે સીવા;
બગએર માલી બાગમે માઇલ હું ક્યા ગુલઝારકી–કાસીદા.
તડપ તડપ રએન જાવે દીન કટે ગમ ખ્વારીમે;
ગીરીયાં હું મંએ રાત દીન આ લે ખબર લાચારકી–કા.
બહેરે ખુદા જુસ્તજુમે જારે જલદી કાસીદા;
અહેસાં માનુગી તેરા લાદે ખબર ગમ ખ્વારકી–કાસીદા.

સોરઠ—કુમરી.

યેક ચતર નાર કર કરકે સીંગાર—તર્જ.

ચાંદબી—મોહે કરકે પીઆર ગયે સૌતન દુવાર,
મોહે છોડ યાર સુનરી સજની,
રોવું ઝારોઝાર જએરી હું કુંવાર—મોહે.
કરૂં અર્ઝ યાર આવ મેરે દુવાર,
કરૂં યાર યાર સુનરી સજની,
હયે જોબન બહાર ગયે છોડ યાર—મોહે.

(ચાંદબી રીઠ યારમે ખમુશ બયેઠના ગુલખેરૂકા દરપે આકે ચાંદબીકુ દેખ દીવાનાવાર કહેના)

ઝબાની.

ગુલખેરૂ—અયે કાતીલ! કાતીલ! તુનેહી મુઝેહ તેઘે અબરૂસે કુસ્તા કર ચુકી હયે. અબ શમશીરે નીગાહકા યેક વાર ચાહીએ કે મેરા કામ તમામ હો જાયે!

અબીયાત.

મશહુર હું મંએ ચોરોંમે ગુલખેરૂ મેરા નામ,
આયા હું ઇરકે વસ્લકા યહાં નઓશ કરને જામ;

મંએ જબસે તુજેહ દેખા હું આઈનેસા હયેરાં,
દીવાના હો મજનુસા ભટકતા હું બીયાબાં;
દીલસે મેરે યેક બાર ગઈ સબ્રો કરારી,
દીદાર હુવા ખુબ હયે તકદીર હમારી.

(બાગકુ દેખકે તારીફ કરના)

સુભાન અલ્લાહ બકાવ્લીકે બાગકે માનીંદ યેહ બાગ પુર બહાર હયે, કે જીસકી રશ્કકા ગુલઝારે ઇરમકુ ખાર હયે, (ચાંદનીકુ દેખકે કહેના) વાહવાહ! ક્યા ચાંદસે મુખડેકી ઝલક હયે! ઔર કીસ નાઝો અદાકે સાત કુરસીએ ઝરનીગાર પર જલ્વગર હો રહી હયે! ઇસકે અબરૂકી કમાન પલકોંકી તીરસે દીલે આશકકો નશાના કરતી હયે, ઔર દોનો ઝુલ્ફે રૂખ્સાર પર આશકોંકે દસને વાલે હયે, ઔર દોનો રૂખ્સાર દેખકે ગુલભી શરમીંદા હયે. લબે લાલીં માનીંદ ગુલે લાલાકે ખીલ રહે હયે!

અબીયાત.

ક્યા કરૂં ઈસ પરીકી વસ્ફ બંયા,
નહીં ગોયા દહનમે મેરી ઝબાં,
નીકલા ખુરશીદ અબ્રસે પુર તાબ,
તપીશે હુસ્નસે યે દીલ હયે કબાબ;

ઝબાની.

ગુલખેરૂ—અયેસા હસીન ચહેરા રૂએ ઝમીંપર મેરે દેખનેમે અબતક ન આયા, ઇસકે હુસ્નકી તાબ મેરે દીલકો બેતાબ કરતી હયે. ઔર ઇસકે ચાહ ઝકનકી ચાહમે દીલમેરા મીસ્લે હારૂત ફસા હયે, ઔર ખન્જરે ઇશ્કસે સીના ચાક હયે, જબતક ઇસકે

અહવાલસે બખુબી વાકફ ન હુંગા તબતક યહાંસે આગે કદમ ન રખ્ખુંગા (ઈધર ઉધર નઝર કરકે કહેના) ક્યા કરૂં કોઈ આદમીબી નઝર નહી આતા જો ઉસ્સે અહવાલ ઇસ્કા દરયાફત કરૂં! (ભૈયાકુ દેખકે કહેના) માલુમ હોતા હયે કે યે દરબાન હયે (કરીબ આકે કહેના) અયે દરબાન જરા યહાં તો આ ?

ભૈયા--ક્યા ખાલી ટર ટર કર રહત હયે, કા તોહકે ખબર નહી કે યે મકાન ચાંદબીકા હયે ?

ગુલખેરૂ—હાં હાં યેહી મેરી જાનકા મકાન હયે, ઇસ મકાનપર કુરબાન મેરી જાન હયે, અગર યે હુર પએકર મેરે હાત લગે તો ફીર યે બન્દેકી તકદીર ફીર જાવે, અયે દરબાન ઉસ દીલસેતાંસે જાકે કહે દે કે યેક સોદાગર મુલાકાતકુ આયા હયે ?

ભૈયા—ક્યા મંએ તેરા નોકર હું જો ઉસ્સે તેરી આનેકી ખબર દુ?

ગુલખેરૂ--સચ હયે કે તુ મેરા નોકર નહી (નોટ બતલાકે કહેના) લેકીન ઇસ્કા તો નોકર હોગા, અયે ભૈયાજી જરા હાત પીછે તો લાઓ ?

ભૈયા--કા હમ લાંચ ખાનેવાલે હયે ?

ગુલખેરૂ—નહી નહી નોટેં ખાનેવાલે હો (નોટ દેના ભૈયાકુ ભૈયા નોટ લેકે કહેના.)

ભૈયા--અચ્છા કહો ઉસ્કો જાકે ક્યા કહું.

ગુલખેરૂ--ઉસ પરીસે ઇતના કહો કે યક સોદાગર કીસી મુલ્કસે આપકી ઇસ્તીઆકે મુલાકાતમે આયા હયે ?

ભૈયા--ઇતના તો હમરે બાપ દાદાબી નહી પડેથે, મગર યેહ તો કહુંગા કોઇ સોદાગર બચ્ચા દરવાઝેપર ખડા હયે.

ગુલખેરૂ—બહોત અછા ઈતનાતો કહો ફીર દેખા જાયેગા.

ભૈયા—(ચાંદનીકે પાસ જાકે કહેના) બાઇ સાહેબ અપને દરવાજે પર યેક સૌદાગર ખડા હયે અગર કહો તો અંદર આવે.

ચાંદની—અછા કયા મુઝાયેકા અંદર આને દે, દેખું તો કોઇ નોટા તાઝા હયે યા અયેસા વયેસા હયે.

ભૈયા—(બાહેર આકે ગુલખેરૂસે કહેના) ચલીએ જનાબ આપકો હમારે સરકાર બુલાવત હંયે. (ગુલખેરૂકા અંદર જાના)

ચાંદની—(ઉઠકે) આઇએ જનાબ બયેઠીએ.

ગુલખેરૂ—હાં જાની આપભી બયેઠીએ. વાહ વાહ ! કયા ચહેરા નુરાની હયે ! કે જીસકે દેખતેહી ઇસ્કકી આતીશ મેરે સીનેમે ભડક ઉઠી ! મંએ કીસ તરહ બુઝાઉં !

બયેત.

જલ્વા અપના દીખા દીયા કીસને;
મુજેહ બેખુદ બના દીયા કીસને.

ઝમાની.

ચાંદની—(અપની સહેલીસે કહેના) અયે સહેલી મુજેહ યકીન આતા હયે કે યે જનાબભી મુજપર મરતે હંયે મંએભી ઇનકો કીસી ન કીસી તોરસે અપને દામે બલામે ગીરફતાર કરતી હું.

ભઐરવી—ગજલ.

બુલેબુલે શયેદાને પુછા ગુલસે યું રોઝે બહાર—તર્જ.

ચાંદની—ઇસ્ક કયા શએ હયે કીસી કાંમીલસે પુછા ચાહીએ;
કીસ તરહ જાતા હયે દીલ બે દીલસે પુછા ચાહીએ-ઇ.
કયા તડપનેમે મજાહ હયે કત્લ હું પીઆરે કે હાત;
ઉસકી લઝઝતકો કીસી બીસ્મીલસે પુછા ચાહીએ-ઇસ્ક.

જીસ્ને ઇસ્કા ઝખ્મ ખાયા હયે ઉસે માલુમ હયે;
તેરે અબરૂકી સીફત ઘાઇલસે પુછા ચાહીએ-ઇસ્ક.
યારકે મીલનેકી હમકો કોઇ તરેહ આતી નહી;
રાહ મીલનેકી કીસી વાસીલસે પુછા ચાહીએ-ઇસ્ક.
આહો નાલેકી હકીકત દેખતી હું હીજ્રમે;
કયા ગુઝરતી હોગી તાબાં દીલસે પુછા ચાહીએ-ઇસ્ક.

ઝબાની.

અયે સહેલી અબ તુહી સાકી બનકે યેક જામ શરાબે નાબકા યે સાહેબકુ પીલાદે (સહેલીકા શરાબકા જામ ભરકે ગુલખેરકુ દેના ગુલખેર જામ લેકે કહેના)

ગુલખેરૂ—અયે શોહરએ આફાક. હુસ્નમે તાક, અગર હુકમ હોતો યેહી જામ આપકો પીલાઉં.

ચાંદબી—બહેતર હયે સાહેબ જીસ તરાહ આપકી ખુશી હો મેએ ઉસ્મે રાઝી હું. (શરાબ પીના દોનોકા. બાદ ગીલોરીયાં બનાકે દેના ગુલખેરકુ. ગુલખેર લેકે કહેના.)

ગુલખેરૂ—વાહ વાહ કયા મુલાઇમ હાત હયે! અયે નાઝની ગુલબદન સુનીએ મેરે દીલમે યેહ બાત હયે, કયે દીનસે આપકે ગાનેકી તારીફ ઔર નાચકી તૌસીફ સુનતાથા, મગર આજ ખુબીએ કીસ્મતસે મુલાકાત મુઅસ્સર હુવી. યકીન કામીલ હયે કે ગાના સુનાકે મુજેહ મમનુમે અહેસાન ફરમાઓગે.

ચાંદબી—બહોત ખુબ.

ગુલખેરૂ –ફીર દેર કયા હયે, છેડીએ!

મેરા પ્રાન કનૈયા સજની—તર્જ.

ચાંદબી—સુનો પીઆ પીઆરે મેરે દીલજાની;
મંએ શીદા કરૂં જાન હો જાઉં કુરબાની—સુનો.
ભોલી ભોલી સુરત મીઠી મીઠી મુરત;
અદાએ બાંકી ચહેરા નુરાની—સુનો.
મધ ભરે અંખીઆં દેખ સનમકી;
હીરન હુવે કુરબાની——સુનો.
તોહેબીન મોહે ચએન નહી હયે;
દરપનસા હએરાની—— સુનો.
ઊલ્ફતમે આફત અએસી ન દેખી;
કયું કટે મેરી ઝીન્દગાની—સુનો.
સીતમ હયે યે કએસા સનમ હાયે મુજપર;
જુદાઇ કયું દીલમે ઠાની——સુનો.

ઝબાની.

ગુલફેરૂ—અયે જાન તુમારી આવાઝે શીરીંસે યે તલ્ખ ઝીન્દગા-નીકો મજાહ આયા, દુબારા જાન પાયા, ઈશ્તીઆક બાકી હયે કે ઔર કોઇ ગઝલ સુનુ.

ચાંદબી—સુનીએ જનાબ, બજાનો દીલ સુનાતી હું.

પીલુ—કાહારવા.

દેખો દેખો બંગાલેકી અયેસી રસમ—તર્જ.

ચાંદબી—કોઈ યાર જહાંમે હમારા નહી;
અયેસી ઝીંદગી મુજકો ગવારા નહી—કોઇ.

યાર બગએર હયે સુની હવેલી;
કયા યે ગમસે જીગર મેરા પારા નહી—કોઇ.
મંએ ચાહું જાનો દીલસે તુમકો;
તુમ ગએરોંપે મરતે હો ચારા નહી—કોઇ.
આવો તો મંએ છાતીસે લગાલું;
હાયે તુમ બીન કીસીકા સહારા નહી—કોઇ.
દામે મહોબ્બતકી લૌંડી હું;
દૌલતવાલા મુઝેહ પીઆરા નહી—કોઇ.
(ગુલખેરૂ આલમે હૈરતમે કહેના.)

ઝબાની.

ગુલખેરૂ—યા પરવર દીગાર મંએ તખ્તએ ઝમીનપર હું યા બહેશ્તે બરીંમે! કે યે આવાઝ દમસાઝ આદમકી હયે યા હુરકી! અયે કરીમ કારસાઝ વોહ વખ્ત કબ હાત આયેગા કે યે ગુલ મેરે દીલે બુલબુલકે લબ બ લબ હો! દરકી આવાઝે શરાબસે મંએ મસ્તો અલસ્ત હો ગયા હું, અપને જામેમે ફુલા ન સમાતા હું! ખએર અયે જાને જહાં જીતની આપકી તારીફ સુનાથા ઉસ્સે સૌ દરજા ઝીયાદા પાયા, ભલા યેહ તો બતલાઈએ આપકા નામે મુબારક કયા હયે!

ચાંદબી—સુનીએ હુઝુર ઈસ નાકામકા નામ બર ખાસો આમ ચાંદબી મશહુર હયે.

ગુલખેરૂ—વાહ વાહ! કયા ખુબ નામ હયે, જએસા નામ હયે વયેસાહી કામ હયે. ગોયા માહે તમામ હયે, મગર યેહ તો કહો કે આપ કીસીકે તાએદાર હો યા નહી?

ચાંદની—અયે મહેરબાં સુનીએ. ઇસ શહેરમે યેક જવાન ગુલ્નદામ હમઝાદખાન નામકા યેક ઠગ મશહુર હયે ઉસકી મંએ આશના હું, લેકીન રાતકી નહીં દીનકી હું.

ગુલખેરૂ—વાહ વાહ! ક્યા ખુબ! મુજેહભી રાતકી ઝરૂરત હયે સુનીએ, આપ રાતકી નૌકરી હમારી કરોગે તો મંએ તનખ્વા ખાતેર ક્યા દુંગા!

ચાંદની—હુઝુર બન્દનો દીલ નૌકર રહુંગી. આપ મુજેહ અપની લોંડી સમઝીએગા.

(ગુલખેરૂ નોટ ગીનકે ચાદનીકુ દેના ઔર કહેના.)

ગુલખેરૂ—અયે ચાંદ લીઝીએ યેહ છે માહકી તનખ્વા તુમારી હયે યાને છે હઝાર રૂપીઅકે નોટ હયે. લો? (દીલમે કહેના) ચોરોંકો દૌલતકી ક્યા પરવા હયે! સુનીએ અયે જાન વસ્લકી શબ કબ આયેગી. નેહાયત ઇસ્તીઆક હયે! જલ્દ વીસાલ હો તેરી દીલપર શાક હયે!

ચાંદની—અયે રશ્કે બુલબુલ મંએ તુમપર નેહાયત મહેરબાની કી હું, યાને ઇજાઝત મેરે ગુલશને મકાનમે સએર કરનેકી દી હૂં, ઔર ઝીયાદા ક્યા ચાહીએ!

ગુલખેરૂ—અયે જાન આપકા કહેના દુરૂસ્ત હયે કે ઇસ ચમન રશ્કે અદનકી ખુશબુ કાસી બુલબુલકો મોઅસ્સર ન હુવીથી, મગર અયે ગુલરૂ વોહ મુજેહ હાસીલ હયે, લેકીન ક્યા કરૂં, સુનીએ!

મીસરા.

માઈલ હૂં ગુલબદનકા મુજેહ ગુલસે ક્યા ગરઝ.

ઝબાની.

કે તેરે કાલે કાલે ઝુલ્ફ સીયાહ કામકે આગે સુમ્બુલ કયા ચીઝ હયે! અયે ગુલબદન તેરે પઓરહનકી ખુશબુકા મુકાબેલા ઈસ ગુલશને હસ્તીમે કઔન ગુલ હયે જો કર સકે! કયા તાબ હયે નરગીસકુ જો તેરે ચશ્મે સીયાહકે રૂબરૂ હમ ચશ્મીકા દાવા કરે! મશહુર ગુલકા રંગ હયે પર તેરે રૂખ્સારે ગુલગુંકા પાસંગ હયે. ઔર તેરે કદે બાલાકે સામને શમશાદ લંગ હયે, જબ ઈનને ખુબીયાંસે તેરા સરાપા મામુર હો તો ચાહીએ કે બુલબુલે નાલાંકો વીસાલે ગુલસે તસ્કીન બક્ષે!

ચાંદની---અયે મેરે આશકે બેદીલ યે કોન મુશ્કીલ હયે કે તુમારે હસ્તીઆકકે મંએ કુરબાં હું, ઝુરૂર કલ શબકો વીસાલ હોગા' દુર દીલસે રન્જો મલાલ હોગા.

ગુલખેરૂ--અયે ગુલે યકતાએ જહાં ખઔર મંએ રૂખ્સતકા ખ્વાહાં હું ઈજાઝત હો?

ચાંદની—અછા જાઈએ, મગર કલ શબકો ઝુરૂર આઇએ.

ગુલખેરૂ—હાં હાં અયે જાને મન! (અલગ હોકે કહેના) અફસોસ! ઈસ માહિતાબાંકો યહાં છોડકે કહાં જાઊં! પર કયા કરૂં જાના ચાહીએ! યે પહેલી મુલાકાત હયે. અભીસે બીલત જાના અછા નહી (કરીબ આકે કહેના) અયે જાન મેરા જી નહી ચલાતા કે યહાંસે બાહેર જાઊં ખઔર લાચારીસે જાતા હું! ઇનશાં અલ્લાહ કલ ઝરૂર આકે મીલુંગા!

(જાના ગુલખેરૂકા.)

બાબ પહેલા—પરદા તીસરા.

રાસ્તા.

(દોસ્તોંકા આપસમે ગુફતગુ કરના, બાદ હમજાદખાનકા આના.)

૧–દોસ્ત—ક્યું યારો આજ મેરા દીલ ચહાતા હયે કે કીસી કસબીકે મકાનપર જાકે મુજરા સુને !

૨–દોસ્ત—બહેતર હયે ચલો, મગર મેરા યેક ઔર દોસ્ત હયે કે નામ ઉસ્કા હમજાદખાન હયે. વો ઇસ ફનમે બડા ઉસ્તાદ હયે, અગર વો હોતા ઉસ્કે સાત જાતે.

(આના હમજાદખાનકા.)

હમજાદખાન—ક્યું દોસ્તો આજ કંહાકી તૈયારી હયે ?

૧–દોસ્ત—અયે યાર હમ સબ તુમારેહી મકાન બે નશાનપર આતેથે, ખુદા ખુબ કીયા કે યહાં આપસે મુલાકાત હો ગઇ, ભલા યેહ બતાવ આજ શબકો કીધર સઐરકા ઇરાદા રખ્તે હો?

૨–દોસ્ત—(પેહેલેકુ) અયે દોસ્ત સઐર કરનેકી બાત છોડદે, યે હમજાદખાનકે સાત ચલકે કીસી તવાયેફકે મકાનમે ગાના સુને, અયે યાર હમજાદખાન આજ કીસી કસબીકે યહાં લે ચલકે ઉમદા ગાના સુનાવ ?

હમજાદખાન—અયે દોસ્તો સુનો મેરી પએછાન તો સેંકડો મકાન પર હયે મગર આજ મેરી માઅશુકાકે ઘરપર તુમકો લે ચલુંગા, પરંતુમારે પાસ થોડ બહોત અશરફીયાં હો તો બહેતર હયે, ક્યું કે તુમ દોનોકો મંએ અપના સેઠ બનાકે બીઠાઉંગા, ખુદ મંએ તુમારા નૌકર હોકે ખીદમત કરતા રહુંગા.

૧-દોસ્ત--બીરાદર મેરે પાસ તો બીસ હઝાર અશરફીયોંકે નોટ મૌજુદ હયે વોહ તુમકો દેતા હું. મગર જબ મંએ મકાનકુ જાઉંગા વોહ અશરફીયાં મેરે મુજેહ વાપસ દેના હોગા, કહો અબ આપકો કયા ફીકર હયે !

હમજાદખાન—સુન અયે અઝીઝ જીસ વખ્ત હમ જલસેંસે ઉઠેંગે ઉસી વખ્ત તુમ મેરે સાત મકાનપર આના મંએ વોહ અશરફીયાં મએ બીઆજ દે દુંગા, ઔર કયા ? તુમકો ફાયદેકા ફાયદા હોગા ઔર ગાના મુફત સુનનેમે આયેગા.

૨-દોસ્ત—અયે મહેરબાન બીસ હઝાર અશરફી કયા ચીઝ હયે અગર બીસ લાખ હો તોબી હમે યકીન હયે કે તુમ લેકે દે સકતે હો ! લો બીસ હઝાર અશરફીકે નોટ હયે ગીન લો.

હમજાદખાન—(નોટેં લેકે) અછા આપ દોનો સાહેબ યહાં પર ટહેર જાઈએ મંએ અભી જાકે યેક બગએર નંબરકી ગાડી લે આતા હું (જાના હમજાદખાનકા, પહેલા દોસ્ત ગભરાકે દુસરેકુ કહેના)

૧-દોસ્ત--અયે દોસ્ત, હમજાદખાન જો ગાડી લેતે ગયા અબતક કયું નહી આયા !

૨-દોસ્ત--મંએ કયા જાનુ કંહા ગયા ઔર કયું નહી આયા !

૧-દોસ્ત--બીરાદર તુ યેહ કયા કહા, મંએ કયા જાનુ ! અબે સુન યે બીસ હઝાર અશરફીયાં તેરે કહેનેસે દીયા, મંએ તેરે હી પાસસે લુંગા, મંએ ઉસકુ કયા જાનુ કે વોહ કોન થા ! મગર તુજેહ ખુબ પએછાનતા હું !

૨-દોસ્ત--કયા મેરે પાસસે લેગા, મંએ તો યેક દમડી દેને વાલા નહી, જીસે દીયા ઉસસે લે ?

૧–દોસ્ત—ક્યા યેક દમડી ન દેગા, મંએ તો તેરી ચમડી લુંગા! મેરે સાત ચલ કે બતા. વાહ દગાબાઝ કીધર ગયા ઔર કંહા રહેતા હયે? (જાના દોનોકા)

બાબ પહેલા—પરદા ચોથા.

ચાંદબીકા દીવાનખાના.

(ચાંદબી કુરસી પર બયેઠી હુવી નઝર આના. હમઝાદખાન દાખલ હોના, ચાંદબીકા કહેના)

ઝબાની.

ચાંદબી—આઈએ આઇએ જનાબ, મંએ કબસે ઈન્તેઝારી કર રહીથી?

હમઝાદખાન—હાં મેરી દીલબર પીઆરી મંએતો આયા આપ ખુશતો હો!

ચાંદબી—(મુસ્કુરાકર) ભલા સેઠ સાહેબ યેહ તો બતલાઇએ કે આજ કંહા ગએથે જો ઈતની દેર હુવી! સચ સચ કહો?

હમઝાદખાન—સુન અયે દીલદાર આજ મેરે રફીકોને મુજેહ દાવદ દીથી મંએ ઉનકે સાત બાગમે ગયાથા, ક્યા કહું કે અજીબ બઝમે નશાત આરાસ્તાથી! હરયેક તરહકી નેઆમતે તૈયાર ઔર દૌરે શરાબકા સાકીયા માહ રૂખ્સારકે સાત ચલાથા!

ચાંદબી—અયે સાહેબ તુમ મુજેહ કબી વહાં યાદ ફરમાયાથા?

હમઝાદખાન—અયે જાન સચ કહેતા હું તુજેહ હર સાગેરકે સાત યાદ કરતા થા પર ક્યા કરૂં વો બઝમ ગયરોંકી થી ખએર ગુઝી-

સ્તારા સલવાત. મગર કોઈ ગાના અયેસા સુનાવ કે તરફએનકે દીલકા મલાલ દુર હો જાએ?

ચાંદબી—અછા સાહેબ સુનો, મંએ સુનાતી હું.

ગાના—દારૂડી.

પીલે દારૂડી રે ઢોલા પીલે દારૂડી—તર્જ.

પીલે મએકો જામ બાલમ પીલે મએકો જામ;
પીનેસે આરામ હો બાલમ કયું બેઠે બે કામ—પીલે.
મએ પીનેસે આરામ હોવ દીલકો પડે હએ ચએન;
પીતમ પીઆરે કાટેં ખુશીમેં કયું ન બહમ દીનરએન—બાલમ.
સાજન મોરો છેલ છબીલો પીવે મએકો જામ;
રોશન હોવે બઝમ સબીરી તા મીલે આરામ—બાલમ.
તકતીથી મંએ રાહ શામસે કબ આવેગે પીઆ;
દેખી નહી દીલદારકો જબતક જલતા રહા યે જીયા—બાલમ.
તેરે ખાતેર હું મંએ દીવાની સુનલે અયે બાલમ;
તેરી જુદાઈમે મંએને ઉઠાઈ કયા કયા રન્જો અલમ—બાલમ.
ભરભરકે મંએ જામ દેતી હું પીલો તુમ દીલદાર;
તુઈ રસીલા તુઈ છબીલા તુઈ ગલેકા હાર—બાલમ.
જેર ઝપટ કર મુજસે સોવે લટપટ હો સાતી;
આવે ન દીલબર તો મોરી ગમસે કયું ન ફૂટે છાતી—બાલમ.
પીતમ પીઆરે પીરીત લગાકે લીનો દીલકા ચએન;
પીરીત લગાકે છોડ ગયા મંએ રોવત હું દીન રએન—બાલમ.

અંત્રા.

દારૂતો માર પીએરે રાતા રાખે નેન,
સુતો સાહેબો જાગસે તો થાસે રંગની રેન—બાલમ

ઘોડા મેરા કમ ચલેરે દીન થોડા ઘર દુર,
સેજા છોટી કામીની મારૂં જોબન જાએ ભરપુર—બાલમ.
સાંજ પડેને સાહેબો મારો દારોડી પીવા જાયે.
અડધી રાતે આંગણે આવે મારો નાજુક જીવ ગભરાએ—બ લ.
ઊંચે પાએ ઢોલીઓ ઢીલી પડી નવાર,
સાલુડો રંગ ભીજીઓ કાંઈ રમીઓ રાજકુમાર—બાલમ.
રાત પડેને સાહેબો મારો ન આવે સુવા ઘેર.
શોકનડી ઘેર જઇ સુવે મારી આંખમાં આવે ઝેર—બાલમ.
દારૂતો દગદગ કરેરે પીઆલા કરે પુકાર,
ભર દેવે મરગ લોચની તમે પીઓને રાજકુમાર—બાલમ.
સુરજ થાને પુજશારે ભર મોતીએ થાર,
દો ઘડી મોડો ઉગજે મારો સાહેબો ખેલે શીકાર—બાલમ.
આંબ તળે જીઅરા જલેરે કોઅલ ફેરાદે,
શ્રાવણકી ઝડીઆ લગી કાંઇ ઝાડો ઝોકાદે—બાલમ.
દારૂડાનાં સંગમાં કાંઇ છેલ મડયા બેચાર.
લાખ ટકાનું ઝુમણું ગયું શોકનડીને હાથ—બાલમ.
ઊંચી નીચી સેજડી મોસે ચડયો ન જાએ,
કે જો મારા કંથને મને ગોદીમાં લઈ ચડી જાએ—બાલમ.
હાજર બીડો હાથમે કાંઈ ઉભી શલુની નાર,
સાન કરી હું આપું તમને ખાવો મારા દીલદાર—બાલમ.
પ્રેમે પધારો પીઉજી મારા મેં પાથરીઓ છે પલંગ,
રશીઆ મારા રશથી ભર્યા કાંઈ આવી ઉડાવો રંગ—બાલમ.
તેં વાવીછે કાકડી કાંઈ મેં વાવ્યું ખડબુચ,
તેં રાખી તારી જાતડી તારે મેં રાખ્યો રજપુત—બાલમ.

ઝબાની.

હુમજાદખાન--અયે ગુલ બદન, ગુન્ચા દહન, તેરે બુલબુલે આ-વાઝસે ઔર કોઇ ગાના સુના, તાકે દીલકો દુના સરૂર હાસીલ હો?

ચાંદબી--બહોત ખુબ જનાબ સુનાતી હું સુનીયે?

લાદે પંજાબી લોગ--તર્જ.

કબ આવે બસંતી બહાર યારસે મંએ હોરી ખેલુંગી;
ભર ભર મારૂં રંગ હાથ પીચકારી લે લુંગી—કબ.
ગુલાબ ચંપા ઔર ચંબેલીકે કલીયાં મંગાલુંગી;
સેજ સંવાર સીંગાર ફાગ મંએ બનઠન બયેઠુંગી—કબ.
કેસરકા મંએ રંગ બનાકે સાજનકુ ભીજવાઊંગી;
અપને અંગનમે ખેલકે હોરી રંગ ગગનપે ઉડાઊંગી—કબ.
પીઆજો આવે દર્સ દીખાવે બલેયાં લે બીઠલાઊંગી;
તરેહ તરેહકે કલીઅન ચુનકર સેજ ચમનમે બીછાઊંગી—કબ.
નહી ચએન મોહે દીન રએન પીઆ બીન નએનસે નીર બહાદુંગી;
પીઆબીન સુની યે સેજ પડી હયે આગ ચમનકુ લગાદુંગી-કબ.

ઝબાની.

હુમજાદખાન--અયે ગુલબદન તેરી આવાઝે શીરીંસે મંએ બહોત ખુશ હુવા, કયા કહું!

બયેત.

ચાંદ ચાંદ તુ બાગે જહાંમે લાસાની હયે ગુલ;
શીદા હયે શીરીં ઝબાંપે તેરે હઝાર હા બુલબુલ.
(ગુલખેરૂકા આના હમઝાદખાનકો દેખકે કહેના.)

ઝબાની.

ગુલખેરૂ—અફસોસ ! જાયે હૈરત હયે ! યેહ કોન કમબખ્ત હયે ! જો મેરે મકાનમે બેધડક આકે બયેઠા હયે ! ઈનસાનકા કયા મકદુર કે પરન્દા પર ન માર સકે વહાં કયું કર ઈનસાન આવે ! સુન અયે ચાંદ તુ બડા બેવફા હયે પુર દગા હયે, બસ લાનત હયે તેરી ઇસ ઉલ્ફતપર, અયે બે મુરવ્વતો બેહયા. યેહી એવઝ છે હઝાર રૂપીયોંકા દીયા ? (ચાંદનીકા ગુલખેરૂકુ સમજાના.)

બયેત.

ચાંદની—બાત કહીએ કોનસી મંએને ન માની આપકી;
કમ હુવી હયે મહેરબાં કયું મહેરબાની આપકી.

અબીયાત.

ગુલખેરૂ—કરનેસે દો ચાર યાર હોગી ખરાબી આપકી,
જાયેગી સબ ખાકમે ઇઝઝત શીતાબી આપકી;
કહેના મેરા માનસે ગર હયે વફા રસ્કે ચમન,
કરના વાદેકો વફા મુસ્કીલ હયે અયે ગુન્ચા દહન.

ઝબાની.

ચાંદની—અયે મેરે પીઆરે ગુલખેરૂ યેહ બાતેં છોડદે, કે ખીઆલે ખામસે મુંહ મોડદે, બયેઠીએ ઝરા દમતો લો, ફીર જી ચાહેસો કહો.

ગુલખેરૂ—(અલગ હોકે) ચાંદ ઔર દગકી જુદાઈ ઠેરી અબ મંએભી દુસ્મનકે સીનેપર જાકે બયેઠતા હું, ઇસ્સે કઓન ડરતા હયે, મગર દમપર સુમાર રખના ચાહીએ, ઔર અકડસે બયેઠના ચાહીએ ?

(બયેડના ગુલબેરૂકા કહેના ચાંદબીકા.)

ચાંદબી--અયે સાહેબ ચલીએ, શરાબો કબાબ તૈયાર હયે. નૌશે જાં કીજીએ ?

ગુલબેરૂ--બહોત ખુબ બન્દાબી તો યેહી ચહાતા થા.

પીલુ--અબીયાત.

રાજા હું મંએ કોમકા ઔર ઇન્દર મેરા નામ--તર્જ.

ચાંદબી--ખાના સબ તૈયાર હયે તુમ બયેઠો દોનો યાર,
શરાબો સાગર લે આતી હું મંએ જાકે યેક બાર;

(ચાંદબીકા જાના ગુલબેરૂકા કહેના હમજાદખાનકુ ખડા હોકે.)

ગુલબેરૂ--આયા હયે તુ કીસ વાસ્તે યહાંપે કહેદે બાત,
સમાયે તેરે દીલમે ક્યા યે બાતીલ ખીઆલાત;

હમજાદખાન--યે દમ કીસ્કુ દેતા હયે તુ ફિલ્લુ કે સરદાર,
ઘરમે મેરે આકે તુ કરતા હયે તકરાર;

ગુલબેરૂ--ઝંબા દરાઝી છોડકે ફિલ્લુ ખામુશ ઇસ જા બયેઠ,
ચાંદ જયેસી ચાંદબીકા તુ નૌકર મંએ સેઠ;

હમજાદખાન- ચંદા મેરી મઆશકા હયે ઔર મંએ ઉસ્કા યાર,
વોહ હયે મેરી ઘરવાલી ઔર તુ હયે તાબે દાર;

ગુલબેરૂ--ચંદા મેરી પીઆરી હયે તુજકો મારેગી લાત,
હોકે અદના નોકર ઉસ્કા સેઠ બના .બદઝાત;

ચાંદબી--(અંદરસેઆકે.)
છોડદો બાતેં. વાહી તમામી કરોજી અપના કામ,
શરાબ નૌશી કરકે યહાં પર દોનો કરો આરામ;
મંએ હું મઆશુક દોનોકી તુમ. દોનો મેરે યાર,
ઝીયાદા દોલત જો લાવેગા ઉસ્કી હું તાબેદાર.

ઝબાની.

હુમજાદખાન—સચ હયે અયે દીલબર યેહ તેરા કહેના બસરો ચશ્મ કબુલ કીયા, વ લેકીન મેરી યેક શર્ત હયે. કે જીસ વખ્ત મંએ બેપારકુ જાઊં, યે ભી મેરે સાત રહે, ઔર જો મંએ કહું ફૌરન યે બજા લાયે.

ગુલખેરૂ—અયે ગહેરબાં યેહ તુમારા ફરમાન બદીલો જાં મંએને કબુલ બે ઉદુલ કીયા, પર અયે બુલબુલે ગુલસેતાં તુ દરમીયા હયે, કે જીસ દમ યે બન્દા અપને ધંધેપર જાયેગા યેભી મીસ્લે ફરમાબરદાર મેરે સાત કારોબારમે દસ્તબસ્તા રહેના હોગા, કબુલ હયે યા નહી?

હુમજાદખાન—મુજેહ કબુલ હયે, અયે ચાંદ અબ મંએ રૂખ્સત હોતા હું, મગર તેરે કહે મોજુબ શર્તે અપની અદા કરકે આઊંગા

ગુલખેરૂ(ખફાહોકે) ચલ ચલ નીકલ યહાંસે હવા હો? કોઇ દીન સફેદ ગલીમે મીલના મંએ ગરમા ગર્મ લડુ પેંડે ખીલાઊંગા (જાના હુમજાદખાનકા કહેના ગુલખેરૂકા) અયે જાની ચાંદ અબ મુજેહભી જાને દે, કે મંએભી જાકે અપની મન્ઝીલે મોરાદકુ પંહેચુ.

ચાંદબી—અફસોસ! કયા તુભી ઈજાઝત માંગતા હયે! અયે જાને મન મંએ તેરી દીવાની હું, ફીર કયું કર રૂખ્સત કરૂં!

ગુલખેરૂ—(અલગ હોકે) હા! હા! ચાંદકા દીલ નહી ચહાતા કે મુજેહ યહાંસે રવાના કરે ખયેર મંએભી તો યહાં ખડા હુવા હું, અયે શકર લબ અપને લબે શીરીં ખોલતી નહી! બરા યે ખુદા ખમુશ કયું હો! કુચ બોલતી નહી!

બયેત.

જાન જાન તુહી જાન ઔર મેરી જાં તુહી હયે;
મુસલમાન દેખે ઇદકા ચાંદ ઔર મેરા ચાંદ તુહી હયે.

જીલા—માંડ—લાવની.

ગોરી ચલી સાસરા ફીરબી કબુ આના—તર્જ.

ચાંદબી—લે દૌલત આના જલ્દ મેરે દીલજાની,
મંએ બગએર તેરે બનકે ફીરૂં દીવાની;
ગુલખેરૂ—કયું હોતી હયે તુ દીલગીર કહો અયે જાની,
મંએ હુવા હું આશક દેખ તેરી પેશાની;
ચાંદબી—હયે નહી જહાંમે યાર તેરા કોઇ સાની,
તુ જાયેગા હોગી દીલકો મેરે હયેરાની;
ગુલખેરૂ—રખ ચંદા તેરે પાસ યે મેરી નશાની,
દે રઝા ખુશીસે જાન ન હો હયેરાની;
ચાંદબી—રખ્તી હું ચશ્મમે યાર મંએ તેરી નશાની,
તેરે દફા હો દુશ્મન મુશ્કીલ હો આસાની;
ગુલખેરૂ—જાતા હું ચાંદ મંએ રખ મુજપર મહેરબાની,
લા તુજપે કરૂંગા લાલો ગોહર કુરબાની;
(જાના ગુલખેરૂકા કહેના ચાંદબીકા)

બયેત.

ચાંદબી—છટકેમે ચોહે આયે હંયે ઔર હંયે યે ભોલે ભાટ;
ગોયા શીકનજેમેં ફસે હંયે ઘડુંગી ઈનકા ઘાટ.

બાબ દુસરા—પરદા પહેલા.

રાસ્તા.

(હમજાદખાન ઔર ગુલખેરૂકા આના, હમજાદખાન ગુલખેરૂસે કહેના)

ઝબાની.

હમજાદખાન—અયે રફીક સુન આજ તુ જલ્દ કબરસ્તાનમે જાકર યેક બચ્ચા મરા હુવા ફીસી કબરસે નીકાલ લાવ (રૂબરૂ દેખકે કહેના) વાહ વાહ! દેખ તો યેક મૈયત હાતોંપર લીએ જાતે હયે, માલુમ હોતા હયે કે બચ્ચા મરા હયે. બસ તુભી ઉન્કે શરીક હો જા, બાદ દફનકે ઉસ બચ્ચેકી લાશ કબ્રસે નીકાલ લે આના મગર કપડેભી બહોત ઉમદા અમીરાના હો, પીનાહકે જલ્દ ગોદીમે ઉઠા લે આ?

ગુલખેરૂ—બહોત ખુબ જાતા હું ઉસ બચ્ચેકુ કબ્રસે નીકાલ લાતા હું. (જાના દોનોકા.)

બાબ દુસરા—પરદા દુસરા.

કબરસ્તાન.

(ગુલખેરૂકા આના કબરસ્તાનકો દેખ ગભરાકે કહેના.)

ઝબાની.

ગુલખેરૂ—યા ખુદાવંદા મંએ કયું કર ઇસ કબરસ્તાનમે જાઉં! શબકી અંધેરીસે દીલ ગભરાતા હયે! (યેક આવાઝ મોહીબ આના) યા અલ્લાહ! યે આવાઝ ખઓફ નાક કહાંસે આતીહયે!

અજાબ કયા હયે કે યહાં શયેતાન, ભુત, પલીતભી હોંગે! મંએ કયું કર અપની જાન બચાંઊ, યકીન હયે કે અંદર જાતેહી મારા જાઊંગા! ફીર ઉસ બચ્ચેકી લાશ કયું કર નીકાલું! અફસોસ! કે મંએને બડી નાદાની કી! જો એસી બુરી શર્ત હમજાદખાનસે કી! આખર. જાનપર બની! અયે ચાંદ યે સબ બલાંયે તેરે વાસ્તે ઉઠાના પડા અફસોસ દેખા ચાહીયે તુ કયા વફા કરેગી!

બયેત.

મદદ તેરી ખુદા જસ આન હોગી,
તો યેહ મુશ્કીલ મેરી આસાન હોગી;

ઝબાની.

અયેર જો હોની હયે હોગી! (અંદર જાકે બચ્ચેકી લાશ નીકાલકે લે જાના).

બાબ દુસરા—પરદા તીસરા.

રાસ્તા.

(આના હમજાદખાંકા ગુલખેરૂ ન આનેસે કહેના)

ઝબાની.

હમજાદખાન—મંએને કબસે ગુલખેરૂ કુ ઉસ મૈયતકે પીછે ભેજા હયે અબતક કયું નહી આયા! ખુદા ન ખાસ્તા કોઈ બલામે ગીરફતાર તો ન હુવા હો! (આના ગુલખેરૂકા ઔર કહેના)

ગુલખેરૂ—લો સાહેબ મંએને હઝારો બલાઓસે બચકર ઇસ બચ્ચેકી લાશ કબ્રસે નીકાલકે લે આયા હું.

હુમજાદખાન--સુન અયે અઝીઝ તુને વાકઈ બડા કામ કીયા, ખયેર અબ યહાંસે રવાના હોના ચાહીએ કે દેરી હોતી હયે, સુન યહાંસે કરીબ યેહ જો શહેર નજર આતા હયે ઉસ્મે યેક બડા બેપારી હયે, ઉસ્કી પેહેડીપર જાકે કુચ અસ્બાબ ખરીદ કર ફીર ચાંદકે મકાન પર ચલેગે.

ગુલખેરૂ--ભલા સાહેબ યેહ તો બતાવ કે ઇસ મુરદેકુ કયા કરોગે ઔર કહાં રખ્ખોગે? અગર ઝીન્દા હોતા તો બાતેં કરતા, ખેલતા અપને ગોદીમે રહેતા, મંએ હએરાન હું કે ઇસ મુરદેકુ કયા કરોગે?

હુમજાદખાન—અયે દોસ્ત ઇસ ફરેબસે તુ બેખબર હયે, મેરે સાત ચલ ફીર અહવાલ માલુમ હો જાયેગા. (જાના દોનોકા)

બાબ દુસરા—પરદા ચૌથા.

પહેડી.

(ફુલચંદ શેઠ તથા આસપાસ તેના મુનીમો શોભચંદ, મોણેકચંદ નેમચંદ તથા બીજાઓ બેઠાછે.)

ફુલચંદ--અલ્યા નેમચંદ, શોભચંદ ચીમ આવ્યો નથી, એ ચોં ગીયોશે?

નેમચંદ—પેલા બોબીરાવ નવાબને તાં ગીઓશે, પેલા હારના રૂપીઆ લેવાને. તે હમણા આવવો જોઇએ, કાંઇ કેમ હોય તે બેલાશક શેઠ મને કહો.

ફુલચંદ--કાંઇ નહી કાંઈ નહી, જા તુ તારી જગાએ બેશ.

(શોમચંદનુ દાખલ થવું)

ફુલચંદ--કેમ અલ્યા શોમચંદ એટલી બધી વાર ચોંગીઓતોજે?

શોમચંદ—શેઠ પેલા બોબીરાવ નવાબને તાં હારના રૂપીઆ લેવા ગીયોતો, અને તેને બીલીઆનના ચાર પાંચ થાન મંગાવેલાછે.

ફુલચંદ--ચેટલા રૂપીઆ લઈ આવ્યો.

શોમચંદ—શેઠ પચીસ હઝાર રૂપીઆ લાવ્યો છું (મેતાને) અલ્યા નેમચંદ બોબીરાવ નવાબના રૂપીઆ વીસ હઝાર જમે કર, બાકીનો શા ખાતે ઉધાર (મનમાં) પાંચ હજાર ઘેર મોકલ્યા.

(રામચંદર હમજાદખાન તથા ગુલબેરૂ સાથે દાખલ થાય છે)

રામચંદર--શેઠ હી સૌદાગરલા દહા બારા લાખ રૂપીઆચા માલ પાયેજે તીઆલા તુમી સોઈ કરૂન દીયા.

ફુલચંદ--(સૌદાગરોને) આવો આવો શેઠ બેશો.

હમજાદખાન—બહોત અછા જનાબ. આપભી બયેઠીએ. (બેસે છે.)

ફુલચંદ--અરે કાંઈ નહી કાંઇ શેઠ આપતો બેશો. કહો શેઠ તમે ચીમ આવ્યા છો અને તમારે શું શું લેવાનું છે, મને ઝટપટ જણાવી દો.

હમજાદખાન—બહોત અછા સાહેબ કહેતા હું. સુનો, હમારે બડે લડકેકી શાદી હયે ઉસ લીયે બહોતસા અસબાબ હમકુ ખરીદના હયે આપકા નામ બડા સુનકર યહાં આયે હંયે

શોમચંદ—ઠીકશે ઠીકશે ભલે આવ્યા, શીરદાર આ કુણ શે?

હમજાદખાન—સાહેબ યે હમારા નાકર હયે.

શોમચંદ—એનુ નામ શું છે?

હમજાદખાન—ઈસ્કા નામ જાફર મશહુર હયે.

શામચંદ—અને શીરદાર તમારૂં નોમ શું છે?

હમજાદખાન—સાહેબ હમારા નામ ખોદાબક્ષ જહાંમે મશહુર હયે

શામચંદ—ઠીકશે નોમતો બહુ મઝના છે. (દીલમાં) એવાં નોમતે કુને રાખ્યા હશે, એક રોંડનો કાફૂર અને બીજો રોંડનો ખોદાબખશ, ચીમ શેઠ તમે આ બે મસલમાનને ઓળખ્યાકે?

ફુલચંદ—નારે શામચંદ તું ઓળખે છે કે?

શામચંદ—અરે હું તો એના દાદાની દાદીના કુટુંબને ઓળખું છું, જુઓ આ અલ્લાબખશ નો છોકરો ખુદાબખશ, અને આ પેલા જાફૂરનો ભાઇ કાફૂર.

ફુલચંદ—ઠેક ઠેક ઓળખ્યા, ચીમ શેઠ બોલો હવે શું શું માલ નીકાલું.

હમજાદખાન—શેઠ કપડેતો હમે બહોત ઉમદે ઔર અછે લેનેકે હયે. મગર પહેલે યે કામ કીજે, હમારા લડકા રોરોકે બેઝાર હુવા હયે. ઉસ વાસ્તે આપકે ઘરમે જુલા તો હોગા આપ તકલીફ લેકે મુજકો દીખલાઇએ મંએ ખુદ જાકે ઉસમે સુલાતા હું. ફીર આરામસે સોદા કરેગે.

શામચંદ—યે શીરદાર અમેતો વાણીઆ છીએ એ તો તાબુતના દહાડામાં મશલમાન દુલા દુલા કરે છે.

ગુલખેરૂ અયે મેતા તુ ઝુલેમે નહી સમજતા!

શામચંદ—નારે ભાઇશાબ હું દુલામાં નથી સમજતો.

ગુલખેરૂ—ખયેર તુ સમજતા નહી તો મંએ તુજેભ સમજાતા હું, સુન તુમારે ગુજરાતી લોગોંમે બચ્ચેકુ સુલાતેં હયે ઉસ્કુ તુમ કયા કહેતે હો?

શામચંદ—ઉસ્કો તો હમ હીંચકા શાંગના હોવીઆ?

ગુલખેરૂ—તો બેવકુફ મંએબી યેહી કહેતા હું, તુભી મેરેકુ ઉલ્લુ માલુમ હોતા હવે.

શામચંદ—ઠેક ઠેક, શેઠ આપણા ઘરમાં પેલું છોકરાને હેંચોવાનુ શે કેની તે માંગે છે.

ફુલચંદ—તીઆરે ઇમ ભશી મરની કે પોલણું, પોલણું,

શામચંદ—પોલણું તે શું શેઠ.

ફુલચંદ—પોલણું તે ગોડીઓ શોકરાને સુવાડવાનું.

શામચંદ—તીઆરે એમ કહોની શેઠ કે હેંચકો હેંચકો. ચાલ અલ્યા જાફર હેંડ મારી સાથે તને હેંચકો બતાવું.

(ગુલખેરૂનો હાત પકડે છે)

ગુલખેરૂ—ચલ દુરસે બાત કર હાત મત લગા ? હમારે સાહેબકા લડકા બેદાર હો જાયેગા ?

શામચંદ—ચીમ કાંઇ હમે ઢેડા બેડા છીએ કે શું, હમેતો વોણીઆ છીએ વોણીઆ, ચોલ હેંડ મારી પાછલ હેંડ, અરે રોંડના હેંડની ?

(ગુલખેરૂને ઘરમાં લઇ જાય છે ગુલખેરૂ છોકરાને સુવાડીને કહે છે)

ગુલખેરૂ—અયે મેહેતા તેરે શેઠકા મકાનતો બહોત અછા હયે ! પર ઓ ખીડકી કે પાસ ખડીથી વોહ કોનથી મેહેતા !

શામચંદ—રોંડના એતો મારાં શેઠની અલી હતી.

ફુલચંદ—અયે બનીએ અલી કયા ચીઝ હયે કુચ ખાને કી હયે, મુજકો ફરમાઇએ ?

શામચંદ—રોંડના અલી એટલે બાયેડી, ખરેખર કોઇ ગધેડો છે, આની જોડે મારૂં માથું કાં ફોડું.

ફુલચંદ—અરે હાં હાં બાઇડી બાઇડી.

શોમચંદ—અરે નહી નહી? આ રાંડનો પથ્થરનો ભાઈ ભમરડાઓથી મલ્યો છે, શાંભળ, જો જાણે મારા શેઠનો સસરો તેની છોકરી તે મારા શેઠ સાથે પરણાવી એટલે થઈ અલી, હવે સમજ્યો?

ગુલખેરૂ—અરે દીવાને ઉસ્કોતો હમ શાદીકી ઔરત કહેતે હંયે.

શોમચંદ—તોરે મે પણ ઇમજ સાંગતા હો વીઆ, ને નકામાં માથા ફોડીઆ? (શેઠ પાસે જઇને) શેઠ શીરદારના છોકરાને સુવાડી આવ્યો.

ફુલચંદ—ઠેક કર્યું ઠેક કર્યું. (હમજાદખાનને) બોલો શેઠ મોતીના છડા, વાલીઓ, વેટીઓ, હીરાની વેટીઓ એ બધો સામાન તમારા દાબડામાં પેક કરો અને હવે શું લેવું તે કહો?

હમજાદખાન—અબતો કુચ ઉમદે પયેઝન નીકાલીએ.

ફુલચંદ—અલ્યા શોમચંદ આ શેઠને બેગણ જોઈએ છીએ.

શોમચંદ—શીરદાર બેગન જોઇતા હોયતો શોક ભાજી વાલાને ઘેર જાઓ, હમે કાંઇ બે ગણ વેચતા નથી.

ગુલખેરૂ—અરે બેવકુફ હમ અમીર લોગ અયેસે કુચ બેગન ખાતે હંયે.

શોમચંદ—તારે તમે શું પથરા ખાવો છો?

ગુલખેરૂ—અરે ઉલ્લુ હમતો નાન ખટાઈ ઔર કબાબ બીસ્કુટ, ખાતે હંએ.

શોમચંદ—થુઃ થુઃ થુઃ થુઃ આ રાંડનો શું ભસી મરે છે.

ફુલચંદ—ચીમ ચલ્યા શું છે?

શોમચંદ—અરે શેઠ આ રાંડનો એઠું એઠું બોલે છે, નોન ખટાઇ ને કવાબને, રામ! રામ! રામ!

ફુલચંદ—અલ્યા શોમચંદ તું ખાય છે કે શું?

શોમચંદ—અરરર રોમ, રોમ, રોમ, શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન, શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન. હમે એ ખાઈએ કે શું.

ગુલખેરૂ—અયે ગવારો કે ગવાર ?

શોમચંદ—તું ગોમનો કુંભાર મોડું સંભાળીને બોલ ?

ગુલખેરૂ—તો ફીર ક્યા. હમારે સાહેબ તેરે પાસ પાંઉમે પહેનનેકે પયેઝન માંગ રહા હયે. ઔર તુ કહેતા હયે કે બેગન, અયે પથ્થરકે ભાઈ તેરે શેઠકે ઘરમે ઔરત હયે યા નહીં?

શોમચંદ—મારે શેઠને ઘેર કોડત નથી.

ગુલખેરૂ—ખુદા પનાહમે રખે ઈન બનીઓસે ? અયે મેહેતા તુમારે ગુજરાતી લોગકી ઔરતાં પાઊંમે પહેનતે હયે ઉસ્કુ તુમ ક્યા કહેતે હો ? (ઠયેર કર) હાં હાં દેખ યે અઠાસીએ અઠાસીએ ?

શોમચંદ—અરે હાંરે હાં હવે સમજ્યો, ઝોંઝર ઝોંઝર, મારા શેઠની અસી પેહેરીને ઝમક ઝમક હેંડેશે તે, ઠેક ઠેક, શેઠ ઈનેતો અઠાસીઆ જોઈએ છીએ.

ફુલચંદ—અલ્યા રોમચંદર પેલી તીજોરીમાંથી અઠાસીઆલાવતો ?

(લાવે છે.)

હમજાદખાન—(અઠાસીઆ રાખીને) પયેઝનતો હમને રખ્ખે અબ દોપટ્ટે કોઇ તોહફા દેખકે મંગવાઈએ ?

શોમચંદ—તોફા હમે વેચતા નથી, એતો શપારી વાલાને તોં જાઓ ?

ગુલખેરૂ—અયે અકલકે બાડદાન તોહફામે નહી સમજા !

શોમચંદ—બાડદાન જોઇએ તો બંદરમાં જાઓ ?

ગુલખેરૂ—અયે બનીઆ કહાંતક મંએ તુજેહ સમજાઊં !

શોમચંદ—અને હું પણ કહાં સુધી તારી સાથે મારૂં માથું ફોડું.

ગુલખેરૂ—સુન તોબક્કા કીસે કહેતે હંયે કે જો ઉમદી વ ઊંચી ચીજ હો! અબ સમજાકે નહી?

શામચંદ--સમજ્યો સમજ્યો ઊંચી અ.ભલાથી મોટી.

ગુલખેરૂ—અયે બનીઆ અબ સબ બાત છોડદે ઔર મેરે સાહેબ-કુ શીરપેચ ચાહીએ વોહ ઝટ દે દે?

શામચંદ—(શેઠને) શેઠ એનેતો પાઘડી જોઈએ છે. તેને એ લોક શીડપેચ ને મંદીલો કહે છે.

(મંદીલ આપીને આંકડો કરે છે)

ગુલખેરૂ--અયે મેહેતા મંએ તુજેહ પુછતા હું કે તેરે શેઠકી પહેડીમે સબ મહેનોને લાલ પઘડી બંધી હયે ઔર તુને કાલી કયું બંધી હયે ભલા?

શામચંદ—ઈમસે ભાઈશાબ કે અમારા શેઠનો બાપ મરી ગીયો છે તેથી સોગ પાળ્યા છે.

ફુલચંદ—અલ્યા શામચંદ આ શેઠનો આંકડો તૈયાર છે કે, આપીને રૂપીઆ ચુકાવી લે?

શામચંદ--આંકડો પેપડો બધું તૈઆર છે, લો આ આંકડો. દશ લોખ, દશ હજાર, દશસો દસ રૂપીઆ દશ આના દશ પાઇ થઇ, લો શીરદાર ચુકવી આલો?

હુમજાદખાન--શેઠ આંકડે મે કુચ ફરકતો ન હોગા મંએ તુમારે યકીનપે યે આંકડેકા હીસાબ ચુકા દેતા, હું.

ફુલચંદ—અરે સાહેબ એતો શું પણ હમારે તો ગાયકવાડ શરકાર સાથે એટલો તો વહીવટ ચાલે છે કે મહીને દહાડે ઓછામાં ઓછો ચાર કરોડનો આંકડો થાય છે.

શામચંદ--ને સાહેબ યે આંકડા ચુકવવાને હું જાણું છું.

હમજાદખાન--બસ બસ મેહેતા, તેરે કહેનેપે ઔર તેરે શેઠકે ઈમાનપે મંએ હીસાબ ચુકા દેતા હું, (ગુલખેરકુ) જાકર યે અસબાબ લેકે જા ઔર વો તીજોરીમેસે અશરફીઆંકી થેલીઆં લેકે આ ઔર યે અસબાબ વો સંદુકમે દાલકે રવાને શહેરે ચાંદબીકે કરદે ઔર અશરફીંઆ લેકે જલદ આ.

ગુલખેરૂ---અછા સાહેબે મન, જાતા હું.

શોમચંદ--શું શેઠ ઇનો નોકર રૂપીઆ લેવા જીઓ !

હમજાદખાન--શેઠ હમારા નૌકર અશરફીંઆ લેને ગયા તો સહી પર તીજોરીકી કુંજી તો મેરે પાસ હયે, તો ફીર અબ મંએ ખુદ જાતા હું, ઔર અશરફીઆં લેકે આતા હું. (જાય છે)

ફુલચંદ---શોમચંદ આ શીરદાર રૂપીઆ લેવા જાય છે.

શોમચંદ---કાંઇ નહી શેઠ, ઇનો છોકરો આપણા ઘરમો છે, તે રાંડના છોકરાને મુકીને ચાં જવાના છે.

(ફુલચંદનો છોકરો આવે છે)

ફુલચંદનો છોકરો---બાપા બાપા ! પેલા શીરદારનો છોકરો પારણામાં મરી જીઓ છે !

ફુલચંદ---અરરર શોમચંદ હવે ચીમ કરી શું !

શોમચંદ---અરરર શેઠ હવેતો મરી જઇ શું ! એ રાંડનો આવશેને એના છોકરાને માંગશે !

ફુલચંદ---શોમચંદ હવે શું કરીશું ! (રડેછે એટલામા હમજાદખાન તથા ગુલખેર આવેછે) આ મારા બાપ એતો આવ્યા !

હમજાદખાન--શેઠ યેહ તુમારે રૂપીએ લીજીએ, ઔર મેહેતેકુ ભેજકે હમારે લડકેકો મંગવાઈએ.

ફુલચંદ--(ધ્રુજતો ધ્રુજતો) શોમચંદ આ શીરદારને કહેકે ઈમ થીયું, ને બેચાર હજાર રૂપીઆ લેતો માંડી વાળ!

શોમચંદ--(ઠગને) અયે શીરદાર એમ આવો તમારો લાંકડો તો મરી ગીઓ હવે તમે કહો તેમ કરી આપું.

હમજાદખાન--(ગુસ્સેથઈને) કયા હમારા લડકા મર ગયા! અયે મહેતા જલ્દ કહેદે કીને મારા! નહીતો તેરી કમબખ્તી આઈ દેખ!

શોમચંદ--કમબખ્તી મારા શેઠની કે ઈને મારી નાંખીઓ છે, ને કમબખ્તી એની અલીની કે ઇના ઘરમાં છોકરો હતો મારી કમબખ્તી આવેતો મારી નાની અલી મારા નામના છાજીઆ ન લે.

હમજાદખાન--શેઠ હમારે લડકેકો બુલવાઈએ.

ફુલચંદ--(ચુપચુપ ઉભો રહેછે)

શોમચંદ--શીરદાર શાબ ઈને કેશરી પોક આલો નહીતો મેથી પોક આલો કે શરદી ગરમી બધુએ મટી જાએ ને વળી કોન પણ ઉઘડી જાયે.

હમજાદખાન--મેરે દીલમેભી યેહી તદબીરથી કયુંકે કમબખ્ત કુચ સુનતાહી નહી, બુતકી તરાહ ખડા હયે.

શોમચંદ--(શેઠને મારેછે) મારા શેઠને મારતો ના, મારા શેઠને મારતો ના.

ફુલચંદ--ઓ મારા બાપરે, હું તો મરી ગીઓ.

(નાશી જાય છે)

શોમચંદ--શીરદાર તમારો છોકરો મરવાનો તેતો મરી ગીયો, હવે કોંઈ પાછો આવે તેમ નથી. વાસ્તે તમે કહો તે હું આપું, ને હમારા શેઠને મોફ કરો.

હમજાદખાન--અયે મહેતા મંએ બહોત દીલગીર હું કે મેરા નુરે ચશ્મ ઇસ દુનીઆકો છોડકે ચલા ગયા ! અબ દૌલતકુ ક્યા કરૂં ! ચોલેમે ડાલું ! અફ્સોસ ! સદ અફ્સોસ !

શામચંદ--તમે રડો ના તમને રડતા જોઇને મોરી ઓંખોમાં પાણી આવે છે ! ચાલો હવે હું તમારા છોકરાને બદલે બે લાખ રૂપીઆને બે વહાણ આપું છું, અને યે ઉપરાંત મારા શેઠના ઘરમાં બીજી કાંઇ પુંજી નથી નહીતો તેપણ તમને આપી દેત.

ગુલખેરૂ—અયે મહેતા તુ હુંશીઆર વ અકલમન્દ હયે, નહીતો યે કામમે તુમ સબ ફાંસી જાતે, ચલ અબ રૂપીએ ઔર જાઝ દે ? (ગુલખેરૂ હમજાદખાનકો સમજાતા હયે)

શામચંદ—હા ચાલો શીરદાર (લઇ જાય છે અને બે લાખ રૂપીઆને બે વહાણ આપીને કાડી મુકેછે)

બાબ દુસરા—પરદા પાંચવા.

રાસ્તા.

(ગુલખેરૂકા આના ઔર ઇન્તેઝારી કરના હમજાદખાંકી.)

ગઝલ.

ગુલખેરૂ--અયે માલેક માલેક ! મંએ અપની મોરાદકો કબ પહેચુંગા ! મગર હમજાદખાંને તો યેક બનીએકા ઘર મારા, ઔર દસ લાખકી દૌલત ચાંદકુ ભેજી, અબ ચાંદ મુજસે કયું કર મીલેગી ! મગર મેરે દીલે બુલબુલકો યે ઉમ્મીદ હયે કે ઉસ ગુલે ખુબીકો હર તરાહ અપને હમ આગોશ કરૂંગા, પર હમજાદખાંકો ખીલે ઔર રસી લે આને ભેજા થા અબ તક વોહ કયુંનહીઆયા!

(આના હમજાદખાંકા.)

હમજાદખાન—લીજીએ હુઝુર આપકે ફરમાન મૌજુબ બારા ખીલા ઓર રસી લેકે આયા હું, મુજેહ બતલાવ ઇસ્કો ક્યા કરોગે, ઓર કંહા ઠોકોગે, કીસ્કો બાંધોગે ?

ગુલખેરૂ—શાબાસ ખુબ કીયા, મગર તુ હમારે હુનરસે ગાફીલ હયે, સુન મંએ જો કહેતા હું ઉસપર અમલ કરના. ઔર સુરતે ચાલાક રહેના, કયું કે બાદશાહકે મહેલમે ચોરી કરના હયે. ઔર તદબીર મહેલપર જાનેકી મંએને યે નીકાલી હયે, જબ બાદશાહી મહેલકે દરવાઝેપર બારા ઘંટે બજેંગે હરયેક ઘંટેકે સાત યેક યેક ખીલા મારકે બારા ખીલે તમામ કરકે બારા બજેતક ઉપર ચડ જાના, જીસ દીવાનખાનેમે બાદશાહ સોતા હોગા હમ જાયેગે મગર તુ હુંશીઆરીસે રહેના. મંએ અપના કામ તમામ કરકે ફીર તુજેહ અપના હુનર દીખલાઉંગા.

હમજાદખાન—(અલગ હોકે) તોબાહ ! તોબાહ ! મેરી ક્યા કમબખ્તી આઈથી જો ઇસ ચોર મુંહઝોરકે સાત યહાં આયા ! અફસોસ અયે ચાંદ યે મુસીબત તેરે લીયે સરપર ઉઠાના પડા ! ખયેર જો હોના હો હોગા, અગર સાત ઇસ ચોરકે ન જાઉંગા શર્ત તુટ જાયેગી, દસ લાખકી દૌલત દીઈ હુવી બરબાદ હોગી ! (ગુલખેરૂકુ) અછા સાહેબ મંએભી ઈસ ફનકા કામીલ ઉસ્તાદ હું, મેરા ફરેબ આપ દેખ ચુકે હયે, બે ફીક્ર અપના કામ તમામ કરો.

ગુલખેરૂ—ભાઈ યે બનીઆકા ઘર નહી બાદશાહકા મકાન હયે, ખબરદાર હુંશીઆરીસે સાત ચલે આવ.

બાબ તીસરા—પરદા પહેલા.

મહેલ.

(બાદશાહ વઝીર બયેઠે હો, બાદશાહ અફ્યુનકી પીનકમે કહેના)

ઝબાની.

બાદશાહ— અયે વઝીર ઇસ વખ્ત કોઈ તવાએફ્કો બુલવા, તાકે નાચ દેખે ઔર ગાના સુને ?

વઝીર—બહુત ખુબ, અયે ચોબદાર જલ્દ જા ઔર ચાંદબીકુ બુલાલા ?

ચોબદાર—અછા હુઝુર જાકે લે આતા હું.

(ચોબદારકા જાના બાદશાહકા કહેના)

બાદશાહ—અયે વઝીર અબતક જલસા કયું નહીં શરૂ હુવા ! કયા આઇ ઔર ગાઇ ચલીભી ગઈ !

વઝીર—નહી નહી હુઝુર ચોબદાર ગયા હયે કોઇ દમમે લે આયેગા

(ચોબદાર લે આના ચાંદબીકુ, ચાંદબી તસ્લીમ કરકે બયેઠના)

બાદશાહ—અયે ચાંદ દેર કયા હયે કોઇ અયેસી ચીઝ છેડ કે દીલકો લોટ પોટ કર દે ?

ચાંદબી—(તસ્લીમ બજાલાકે ગાના.)

ઝીંઝોટી—ઠુમરી.

પરદેસન જુગની લે ગઇ—તર્જ.

તુમ હો સુલતાન હમારે હમ હંયે કુરબાન તુમારેજી—તુમ.
નહી તુમસા કોઇ આદીલ પેક સાં હયે હક ઔર બાતીલ;
ચીલ્લાંએ ન કયું વો બીચારેજી—તુમ હો.

કંહી ખું હો કંહી પર ચોરી, ગુરબા પે હયે ઝુલ્મો જોરી;
કહેતે હંયે યે ચોરો ચીકારેજી—તુમ હો.
હો અયેસે રઅઇયત પરવર, કોઈ શાદ હયે કોઈ મુઝતર;
કોઈ અયેશમે ઉમ્ર ગુઝારેજી———તુમ હો.
સબ શહેરમે હયે બેદાદી, હયે "ઝરીફ" સબ ફરીયાદી;
અલ્લાહી યે મુલ્ક સુધારેજી—તુમ હો.

(ગાના બંધ હોના. ચાંદબી પાન બનાના બાદશાહ પીનકમે કહેના.)

ઝબાની.

બાદશાહ—વઝીર ગાના બંધ કયું હુવા ?
વઝીર—હુઝુરે આલી ચાંદ આપકે લીયે પાન બનાતી હયે !
બાદશાહ—અયે ચાંદ પાન રહેને દે કોઇ હોરી યા ઠુમરી કહો !
ચાંદબી—(આદાબ બજાલાકે ગાના)

ગરબા—ગોકલીએ લઇ ચાલો—તર્જ.

હોરી ખેલું કીન સંગ પીઆ ઘર નાહી અપના—હોરી
હાલત હમરી સુનોરી સખીયાં, બયેરન ભઇ મોકો અંખીઆં-પીઆ.
સંગકી સહેલીયાં ખેલે હોરી ઉબલે જાન મોરી—પીઆ.
સોનેકી મોરી બની પીચકારી, હીરે જડાઉકી ભારી—પીઆ.
ફાગુન ફુલો સબ ફુલોસે સજની, તડપ તડપ જાયે રજની—પીઆ.
સબ રંગ ફીકો પીયા બીન ગહેના. ના પહેનુ જોહરી ગયેના-પીઆ.
બહાર પીઆ બીન જોબનકી જાતી, ઉબલ ઉબલ રહી છાતી-પીઆ.
દર્સકો તરસત અંખીયાં હમારી. અબ ખાકે મરૂં મએ કટારી-પી.

(બાદશાહ પીનકસે હોશમે આકે તારીફ કરના)

ઝબાની.

બાદશાહ—વાહી વાહ ક્યા ગાના !

બયેત.

ક્યા ખુબ ગાના ગાકે સુનાઇ હયે ખુશ ખીસાલ;
અરમાન જો યે રખ્તી હો કરદુંગા મંએ નેહાલ.

ઝબાની.

વઝીર—જહાંપના મંએ દર્યાફ્ત કરતા હું. (ચાંદબીકુ) અયે ચાંદ બાદશાહ હમારે બહોતહી ખુશ હો જામેસે બાહેર હો ગયે, અબ તેરા જી ચાહેસો માંગ લે ઇસી વખ્ત દીલકી મુરાદ બર આયેગી.

ચાંદબી—અયે હુઝુરે આલી યે લૌંડીકે ગાનેસે તમામ માહફીલ ખુશ હુવી. ઔર તાહસાનો આફરીંકા તાજ ઇસ ખાકસારકે સરપર રખે યેહી દૌલતે અઝીમ બસ હયે, રૂપીયા ક્યા ચીઝ હયે!

વઝીર—(બાદશાહસે અર્ઝ કરના) અયે સુલતાન વાલા શાન જોકે ખીયાલે મુબારકમે આવે સરફરાઝ કીજીએ ઈન્આમ દીજીએ, યેહ હર તરાહ આપકી લૌંડી હયે.

બાદશાહ—અયે વઝીર અપને ખઝાનએ આમેરાસે કયે હઝાર તોડે અશરેફીયોંકે ઇન્આમમે દે? ઔર મંએ અપને ગલેકા હાર બરાયે યાદગારી દેતા હું. (ચાંદબી આદાબ બજા લાકે ઇન્આમ લે જાના બાદ જાના સબકા, બાદશાહ કહેના સાકીસે)

બાદશાહ—અયે સાકી મહેલકે દરવાઝે સબ બંધ કરદે? અબ મંએ સોતા હું તુ હુંશીઆર રહેના?

સાકી—બહોત ખુબ ખુદાવન્દ હુકમે આલી બજા લાતા હું, આપ આરામ ફરમાએ યેહ ગુલામ ચૌકી કરેગા.

(બાદશાહકા સો જાના સાકી ચૌકી દેના, હમજાદખાન ઔર ગુલખેરૂકા દાખેલ હોના ઔર કહેના)

ગુલખેરૂ—સુન હમજાદખાન તુ યહાં ખમુશ ખડા રહો જબ મંએ તુજેહ ઈશારા કરૂં, તુ ઉસી દમ આના, અબ ઈસ મહેલમ સીવાયે સાકી ઔર કોઇ ચોકીદાર નઝર નહીં આતા.

બાદશાહ—(પીનકમે કહેના) અયે સાકી હુક્કા લાવ ?

સાકી—જનાબ લીજીએ તૈયાર હયે. (સાકીકા હુક્કા દેના)

ગુલખેરૂ—અયે હમજાદખાન અબ યે તદબીર કરતા હું. યેહ જો સાકી હયે ઈસ્કુ મારકે ખુદ સાકી બન જાતા હું.

બાદશાહ—સાકી ઇસ્મે આગ નહી. જાઓ જલ્દ આગ ચલમપર ચડા લાવ ! આજ મુજેહ નીન્દ કયું નહી આતી !

ગુલખેરૂ—(અલગ હોકે) નીન્દ નહી આતી તો તુમારી કમબખ્તી આઇ ?

સાકી—બહોત ખુબ (સાકીકા જાના, ગુલખેરૂ પીછે જાકે સાકીકા ગલા ઘુંટકે માર દાલના, આપ સાકી હો ચલમ લે આના.)

ગુલખેરૂ—લીજીએ સાહેબ આગ ચડા લાયા હું.

બાદશાહ—લાયા ! અછા ! અયે સાકી મુજેહ નીન્દ કયું નહીં આતી આજ કયા હો ગયા ! કોઇ કીસ્સા યા કહાની કહો કે જીસ્કુ સુનતેહી મુજેહ નીન્દ આ જાયે ?

ગુલખેરૂ—બહોત ખુબ હુઝુર કહેતા હું, સુની એ, યેક બાદશાહ ખુશબાશ અપને મહેલમે મુજરા સુનકે સો ગયા ઈતનેમેં નાગહાં યેક ચોર યેક નૌકર બારા ખીલે દીવારમે ઠોક કર મહેલમે દાખેલ હુવે, જબ દેખે બાદશાહકે પાસ યેક સાકી સીવા ઔર કોઇ હાઝર ન થા, બાદશાહ જબ સાકીકો હુક્કા ભરને ભેજા તો વોહ

ચોર સાકીકે પીછે જાકે ઉસ સાકીકા ગલા ઘોંટ માર દાલા, આપ ખુદ સાકી બનકર બાદશાહકે ખીદમતમે હાઝર હુવા, જબભી બાદશાહકો નીન્દ નહી આતીથી ઉસ બાદશાહને સાકીસે અપને કહા યે સાકી કોઇ કીસ્સા કહો તાકે મુજેહ નીન્દ આ જાએ. (બાદશાહ ગભરાકે ઉઠ બયેઠકે કહેના)

બાદશાહ—હાં હાં! અયે સાકી ક્યા યે હમારાહી બરાબર અહવાલ માલુમ હોતા હયે! જો તુ કીસ્સા બયાં કરતા હયે!

ગુલખેરૂ—નહી નહી હુઝુર યે કહાની હયે જો મંએ સુના હું, આપ કયું ગભરા ગયે, આપ બે ફીક્ર આરામ કરે, મંએ નીગાહબાની કર રહા હું.

બાદશાહ—ખએર એ કહાની હયે, મંએ સમજાથા કે મેરાહી અહવાલ હોગા!

ગુલખેરૂ—સુનીએ જનાબ જબ વોહ બાદશાહ યે કીસ્સા સુના ગભરાકે ઉઠ બયેઠા, ઔર ફીર સમજકે પડા રહા બાદ વોહ ચોર જો સાકી બના હુવાથા ઉસને ક્યા કામ કીયા કે જો સંદુક જવાહેરસે ભરા હુવા બાદશાહકે પલંગકે નીચે ધરાથા, ઉઠા લે ગયા! (બાદશાહ ગભરાકે ઉઠ બયેઠના ઔર સંદુકકો દેખના પલંગકે નીચે)

ગુલખેરૂ—હુઝુર આપ ક્યા દેખતે હયે?

બાદશાહ—અયે સાકી મેરાભી સંદુક જવાહેરસે ભરા હુવા મેરે પલંગકે નીચે મૌજુદ હયે! મંએ સમજાકે યેહી સંદુક લે ગયા! તોબાહ તોબાહ! યેહ તો મૌજુદ હયે.

ગુલખેરૂ—હુઝુર યેહ કહાની કહેતા હું આપ કયું ગભરાતે હો! (બાદશાહકા સોજાના) સુનીએ હુઝુર ફીર ક્યા હુવા, કયા આંખ

લગ ગઈ ! હુઝુર સુનીએ ! શાયેદ સો ગયે ! અબ અપના કામ કરના ચાહીએ ! (હમઝાદખાનકુ ઇશારેસે બોલાના ઔર સંદુક ઉઠાકે દેના, ઔર જાના દોનોકા)

બાબ તીસરા—પરદા દુસરા.

રાસ્તા.

(ફક્કડ યાને માઅશુકે ચાંદની લીબાસ વાહીયાત પહેનકે આના ઔર ગાના બુરાઇએ ચાંદનીમે)

કલ્યાન—ગજલ.

તફ્કા હોતા હયે અયેસાભી ગુલન્દામ કંહી–તર્જ.

ફક્કડ—જાના હયે ચાંદકે ઘર પર વલે હુંશીઆરીસે;
માલ ખા જાઊંગા ઉસ્કા સભી અઇયારીસે—જાના.
બેવફા રંડીયાં હયે ઉનમે વફાઇ હયે કંહા;
ઉનકે આશક જો હુવે મરતે હયે બીમારીસે—જાના.
ચાંદની બેસવા હયે નામકા ફક્કડ હું મંએ;
અપના મતલબ મંએ નીકાલુંગા ખબરદારીસે—જાના.
ચોર ગુલખેરૂ હયે હમઝાદખાં હયે ઠગ મશહુર;
દોનો ઉસ્કે લીયે મર જાએંગે લાચારીસે—જાના.
દામમે ચાંદકે ન આઊંગા મંએ ફક્કડ હું;
ઉસ્કી દૌલત સભી લે લેઊંગા દીલદારીસે—જાના.

બાબ તીસરા—પરદા તીસરા.

દીવાનખાના.

(ચાંદબી ખીઆલે ફક્કડમે બએઠના ઈતનેમે આના ફક્કડકા.)

ઝબાની.

ચાંદબી—આઈયે આઈયે મેરે ફક્કડ મંએ તેરાહી ઇન્તેઝાર કર રહીથી ?

ફક્કડ—હાં હમ સદા રહેતેં હંયે અક્કડ. કહીએ હુઝુર તબીએતતો અછી હયે ?

ચાંદબી—હાં જાને મન મંએતો અછી હું, આપકી તબીએતકા અહવાલ કહીએ.

ફક્કડ—મંએભી મઝેહમેં હું, મગર આપને જો ઈન્તેઝારી કીયા બજા હયે, મગર મંએભી બે કરાર થા. તુમસે આ મીલ્રા અયે ચાંદ મુજેહ મેરે પીદરકા બડા ખઓફ હયે, ઈસ લીયે મેરા આના કમ હોતા હયે.

ચાંદબી—અયે મેરે પીઆરે આપ અપને ઘરકુંહી ન જાઈએ, હમેશા યહાં રહો મંએ આંખોંસે આપકી ખીદમત કરૂં, યે મકાન મેરા નહી આપકા હયે.

ફક્કડ—અયે ચાંદ ખયેર દેખા જાયેગા, મગર દીલ ચહાતા હયે કે તેરી શીરીં ઝબાનસે કુચ ગાના સુનુ !

ચાંદબી—અયે જાની દીલો જાનસે સુનાતી હું સુનો !

કલ્યાન—ગજલ.

મુસ્તફા ભાઇ દીલઆરા મેરા જી જાનતા હયે--તર્જ.

હીજ્રમે તેરે પીઆરે મેરી જાં જાતી હયે;

રશ્કે ગુલ્લ હયે તેરી તસવીર મુજેહ ભાતી હયે—હી.
ચએન દીલકુ નહી જીસ દીન તુ હુવા મુજસે જુદા;
સંએકડો રન્જો અમલ જાન મેરી પાતી હયે—હી.
રૂખ હયે ગુલ ગુન્ચા દહન દાંત હંયે મોતીકી લડી;
દીલે આઇનાપે બીજલીસી ચમક જાતી હયે—હી.

જીલ્લા--ગજલ.

સંભાલો તેગ અદાકો ઝરા સુનોતો સહી--તર્જ.
ચમન હયે અબ્ર હયે પીઆરે ઝરા સુનોતો સહી;
ઉડાયેં બાદાકશીકા મજાહ સુનોતો સહી—ચમનમે.
ન હોગા કોઇ ઝમાનેમે આપકે માનીંદ;
ન ખુલ્દમે હયે કોઈ દુસરા સુનોતો સહી—ચમનમે.
તેરી જુદાઇમે બીમાર થા મંએ અયે કૂકડ;
કે તેરે આનેસે પાઇ શફા સુનોતો સહી—ચમનમે.
કે મુજપે મરતેં હંયે હમજાદખાં વ ગુલખેર;
કરૂં ક્યા તુમસેં મેરા દીલ લગા સુનોતો સહી—ચ.
ન આતે આપ અગર મેરી જાન જાતીથી;
ન આતે આપતો આતી કઝા સુનોતો સહી—ચમ.
(બાહેરસે ગુલખેરૂકા આકે આવાઝ દેના ચાંદબીકા ગાના બંદ કરના.)

ઝબાની.

ગુલખેરૂ—અયે ચાંદ ચાંદ દરવાઝા ખોલ?
ચાંદબી—હાંજી હાં ખોલતી હું.
કૂકડ--(ગભરાકે) અયે ચાંદ યે કોન હયે! જો પુકારતા હયે!
ચાંદબી—અયે જાન જાન ક્યું ગભરાતા હયે, ઓ તો મેરા સેઠ

ગુલખેરૂ હયે. મંએને તુમસે કહીથી કે દૌલત લેને ગયા હયે, શાયદ દૌલત લે આયા હોગા.

ફુક્કડ--અયે ચાંદ બરાયે ખુદા મુજેહ યહાંસે કંહી નીકાલ દે નહી તો કંહી છુપાદે. તોબાહ! તોબાહ! મુફ્ત મારા જાઊંગા.

ગુલખેરૂ--અયે ચાંદ દરવાઝા ખોલ કયું નહીં ખોલતી. કયા હુવા જલ્દ ખોલ?

ચાંદબી--આતી હું જી આતી હું, ખોલતી હું, (ફુક્કડકુ) અયે પીઆરે તુ યેક કામ કર યેહ ચાદર લે અપને સરપર ઓડકે યેહ ચક્કી પીસ્ને બયેઠ જા, મગર ગભરાના નહીં, દેખતો મંએ ઇન દોનોકા કયા રાસ્તા કરતી હું.

ફુક્કડ--તોબાહ! તોબાહ! અયેસી આશકીકા ખાના ખરાબ હો, યે ચક્કી પીસને બીઠાઇ? કયા કરના ખએર! (ફુક્કડ ચાદર ઓડકે ચક્કી પીસને બયેઠ જાના ચાંદબી દરવાઝા ખોલકે કહેના ગુલખેરૂકુ)

ચાંદબી--અયે દીલદારે મન આઇએ, આઈએ, મંએ કબસે તુમારી રાહ દેખતી બયેઠી હું.

ગુલખેરૂ--(ખફા હોકે) કયું ચાંદ દરવાઝા ખોલને ઇતની દેર હુઇ?

ચાંદબી--(આંખે મલતી મલતી કહેના) અયે મેરે પીઆરે મંએ તેરેહી ખીઆલમે બયેઠી બયેઠી આંખ લગ ગઇથી કે ખુબીએ કીસ્મતસે આપને આવાઝ દી મંએને ફૌરન દર ખોલ દીયા ફીર દેર કયા હુવી?

ગુલખેરૂ--અયે ચાંદ મંએ બહોત દુરસે આયા હું ભુકભી નેહાયત હયે. કુચ ખાના તૈયાર હો તો જલ્દ લે આ?

ચાંદબી--અયે અઝીઝ સબ કુચ તૈયાર હયે. મગર યેહ તો બતાવ કે મેરી શર્તકે મૌજુબ દૌલત તુમ દોનોમેસે કીસકી ઝીયાદા હયે?
ગુલખેરૂ—અયે જાની ઝીયાદા દૌલત તો યે બન્દા લાયા હયે, મંએ થોડાસા ખાના ખા લુ તુમ ઇમ્તેહાન કર લેના.
હમજાદખાન--સચ હયે સચ હયે અયે ચાંદ ઝીયાદા દૌલત ગુલખેરૂકી હયે.
ગુલખેરૂ--અરે ઇસ્કી ક્યા મકદુર જો મેરી બરાબરી કરે?

કલ્યાન—મસનવી.

રાજા હું મંએ કોમકા ઈન્દર મેરા નામ-તર્જ.
ચાંદબી—તેરી દૌલત હયે ઝીયાદા મેરે ગુલખેરૂ સનમ,
મેરે ખાતેર અયે પીઆરે તુ ઉઠાયા યે સીતમ;
ગુલખેરૂ—તેરે ઝુલ્ફોંને અયે જાની મેરા દીલ છીનલીયા,
દામે ઉલ્ફતને તેરે દીલકુ મેરે કયેદ કીયા;
ચાંદબી--અયે મેરે જાન બસ અરમાન બર આઈ મેરી,
શાદ રખ દીલકુ તેરે લોંડી હું અબ મંએ તેરી;
ગુલખેરૂ—તેરે નયેનોને અયે જાની મુજેહ દીવાના કીયા,
પર મહોબ્બતકા તેરે મંએને ન યેક જામ પીયા;
ચાંદબી—મેરે ગુલખેરૂ તુજેહ હાર ગલેકા મંએ કરૂં,
મીઠી બાતોંપે તેરે જાન મેરી કુરબાન કરૂં;
(હમજાદખાનકુ કહેના)
મીઆ છે પાંચ ગીનો આપકા અબ કામ નહી,
બાત યે શર્મકી હયે મુજપે કુચ ઇલ્ઝામ નહી;
હમજાદખાન—કીસ લીયે જાઊંગા મંએ ચાંદબી તુ કહેતો ઝરા,
યે તેરે ચોરકે સીનેપે રહુંગા મંએ ખડા;

ચાંદબી--જાકે બાહેર હો ખડે છોડદો ઉલટી તકરાર,
મેરે ગુલખેરૂ સીવા ગયેરકી ક્યા હયે દરકાર;
હુમજાદખાન-દીયા દસ લાખકી અયે ચાંદ દૌલત તુજકો,
બેહયા કહેતી ચલે જાઓ હયે ઘરસે મુજકો;
ચાંદબી--મેરે ગુલખેરૂકે હમ રાહ મંએ કાટુંગી દીન,
પટી યેક પાનકી હે લેતી હું દસ લાખ મંએ છીન;
હુમજાદખાન--બે વફા હો ચુકી આખર મુજોહ બીગાના કીયા,
લેકે દૌલત મેરી દસ લાખકી દીવાના કીયા;
ચાંદબી--દરમા દસ લાખકા નોકર તો મેરે પાતે હયે,
તેરે જયેસે તો બહોત ઘરપે મેરે આતે હયે;
હુમજાદખાન--ખુન ચડા આંખોમે અબ દોનોકી લુંગા મંએ જાન,
આરબી કહેતા હું અયે ચાંદ મેરી બાત તુ માન;
ગુલખેરૂ--બસ મીઆ ખુબ કહા બન્દ ઝબાં કર તેરી,
સેઠ મંએ ચાંદકા ઔર ચાંદ હયે સેઠાની મેરી;

બયેત.

હુમજાદખાન--અયે ચાંદ લેકે દામ ફસાના ભલા નહી;
હયે હયે મેરે જીગરકો જલાના ભલા નહી.

ઝબાની.

ગુલખેરૂ--અયે ચાંદ ચાંદ બસ જાને દે અબ ઝીયાદા ઇસ્કુ સતાના ખુબ નહી, ચન્દ રોઝ ઇસ્કુ યહાં રહેને દે, બાદ ખુદબખુદ ચલે જાયેગા.

ચાંદબી--આપકી ખુશી હોતો રખ્ખો મંએ તો ના ખુશ હું, મેરી મરજી નહી.

ગુલખેરૂ—અયે ચાંદ જબ તુહી નાખુશ હયે, તો યહાં કોન રાજી હયે, કયું સાહેબો યે કબાબમે હડ્ડી કાયકુ હોના? અયે ચાંદ ખેર જાનેદે પર મુજેહ ભુખ લગી હયે કુચ લે આ તાકે ખા લું?

ચાંદબી—અયે પીઆરે બયેઠીએ મંએ અભી જાકે શરબો કબાબ લે આતી હું.

હમજાદખાન—અફસોસ! આખર મંએ ના મુરાદ હુવા!

અબીયાત.

ઝરકી ચાહત ઝરકી ઇઝઝત ઝર ન હોતો ખ્વાર હયે,
હર જગાપર દેખો યારો ઝરસે બેડા પાર હયે;

ગુલખેરૂ—મીઠી બાતોંપર ન માઅશુકોંકે તુ દીલકો લોભા,
તુજકો કબ કહેતી મીઆં વોહ ઝરકુ કહેતી યાર હયે;
(ચાંદબી શરાબમે ઝેર મીલાકે લે આના ઔર કહેના)

અબીયાત.

ચાંદબી—(યેક બાઝુપે) લાઇ હું મંએ યેક શીશા ભરકે યેહઝેરીશરાબ
ઔર પીલા દોનોકો ઈનકી ઝીંદગી કર દું ખરાબ;
(ફકડકુ બતલાકે કહેના)
મંએ હું આશક ઇસ જવાંપર ઔર યેહ મેરા યાર હયે,
માલો દૌલતકી મુજેહ હરગીઝ નહી દરકાર હયે;
દોનોકો યેક યેક પીલાકર જામ કર દેતી હું કામ,
અયેશ ઇસ ફકડસે મંએ કરતી રહુંગી સુબ્હો શામ.
(ચાંદબી જાકે દોનોકે દરમીઆન બયેઠના.)

ઝબાની.

ગુલખેરૂ—અયે ચાંદ શીશા વો સાગર મુજેહ દે તાકે મંએ સાકી હો અપને હાતોંસે શરાબ ભર ભરકે તુજેહ પીલાઊં?

ચાંદબી--અયે મેરે પીઆરે ગુલખેરૂ બાદે મુદ્દત આપ ઇસ કનીઝકે મકાનમે તશરીફ લાયે હો ચાહીયે કે મેઝબાં મહેમાકી ખાતરદારી કરે, મંએ અપને હાતોંસે ભરભરકે પીલઊંગી, આપકો ન દુંગી, (જામ ભરકે કહેના) લીજીએ મહેરબાન ?

ગુલખેરૂ--હાં હાં મેરી જાન (જામ હાતમે લેકે) વાહ વાહ ! ક્યા મજેહદાર જામ હયે ! યે શરાબે નાબ હયે !

ફકકડ--(પીસ્તે પીસ્તે) પીતેહી તેરા ખાના ખરાબ હયે, કબસે પીસના પીસ રહા હું, કે મેરે હાતોંમે છાલે પડ ગયે તોબાહ ! તોબાહ !

ચાંદબી--લીજીએ મહેરબાન યે દુસરા જામ, પુર આલામ હયે, ઇસકે પીનેસે કીસ્સા કોતાહ ઔર કામ તમામ હયે.

ગુલખેરૂ--બસ બસ જાન અબ મુજેહ બસ ! હમજાદખાનકુ દે ?

હમજાદખાન-નહીં નહી અયે અઝીઝ તુજેહ ચાંદકે સરકી કસમ હયે તુહી નઓશ કર ?

ગુલખેરૂ--અયે ચાંદ ઇધર લા મંએ હી પીતા હું. કે હમજાદખાન તેરે સરકી કસમ લેતા હયે, વાહ વાહ યે વસ્લકી શરાબ હયે !

શેઅર.

ગર યાર મએ પીલાયે તો ફીર કયું ન પીજીએ;
ઝાહેદ નહી મંએ શેખ નહી કુચ વલી નહી.

ફક્કડ—ક્યા યે વસ્લકી શરાબ ! અયે નાદાનો બરાબર હોગા દોનોકા ખાના ખરાબ !

ચાંદબા-અયે મેરે યાર હમજાદખાન લો તુમભી યેક જામ પીઓ ! મુજેહ ક્યા યાદ કરોગે ?

હુમજાદખાન—હાં હાં જાને મન લા યેહ કીસ્કુ મએસ્સર હોગા !

(જામ લેકે પીના.)

ફુક્કડ—અબ દેખો યે ઠગ પીતા હયે ઔર વોહ ચોર મુહ જોર મરતા હયે.

(ગુલખેરૂ ગીરતે ગીરતે કહેના)

ગુલખેરૂ—અયે ચાંદ તુ કયેસી ખરાબ શરાબ પીલાઈ, યેહી વસલ-કા જામથા ? નહી નહી માલુમ હોતા હયે કે ઝહેરે પુર આલામ થા

હુમજાદખાન—અયે ચાંદ આખેરશ તુને બેવફાઇ કી ! લાનત હયે તુજપે ઔર તેરી યારીપે ! કે મેરા દમ આખેર હોતા હયે !

ગુલખેરૂ—અયે જફાકાર મક્કાર ! સંગદીલ બેવફા કાતીલ ! ખાક પડે તેરી આશનાઈ પર ! (ગીરજાના)

ચાંદબી—અયે જનાબ કયા હુવા ક્યું ગભરાતે હો ? લો ઔર યેક જામ નઓશ કરો ? ગમે દુનીઆ ફરામુશ કરો, ઝગડા ફેસલ હો જાયેગા, લોજી લો ઔર થોડી શરાબ.

ફુક્કડ—હાં હાં ચાંદ કરદે ઈનકા ખાના ખરાબ, જબ યે દોનો મર જાયેગે તબ મંએ મજાહ કરંગા, ચક્કી પીસ્તે પીસ્તે મેરે હાત ઠગ ગયે, દેખો યારો હાતોંમે છાલે પડ ગયે !

ગુલખેરૂ—અયે બેવફા મેરા દમ લબોંપે આયા ઔર તુ કહેતી હયે લો ઔર પીઓ ?

બયેત.

બે મુરવ્વત બેવફા તુ બેહયા મક્કાર હયે;
દીલ લગાયા જીસને તુજસે ઉસ્કી તુ ખુંખાર હયે.

(દોનો મર જાતે હયે)

અબીયાત.

ચાંદબી—(ફૂક્કડકુ) શીતાબી ઈધર આ મેરે યાર મસ્ત,
તેરે હાતમે દેતી હું મંએ અપના દસ્ત;
રહે તા કીયામત યે ઉલ્ફત તેરી,
મેરે પર હમેશા મહોબ્બત તેરી;
નહી ગએરસે મુજકો કુચ કાર હયે,
મંયે તેરી હું ઔર તુ મેરા યાર હયે.
ફૂક્કડ—સુન અયે ચાંદબી તુ વફાદાર હયે,
હકીકતમે મુજપર તેરા પીઆર હયે;
મગર કઓલ દે મુજકુ યે મહેલેકા,
ન કરના કભી મુજસે અયેસી દગા.

બરાહુન્સ—ગજલ.

ગર હમને દીલ સનમકુ કીયા ફીર કીસીકુ કયા—-તર્જ.

ચાંદબી—-તુજસે દગા કરૂંતો મેરે જાનકી કસમ;
હરદમ રખુંગી ચશ્મોમે ઇમાનકી કસમ—તુજસે,
અયે યાર તેરે વાસ્તે દોનોકી જાન લી;
તુ હયે અઝીઝે જાન મેરી જાનકી કસમ—તુજસે.
દીલદાર તુ હયે તુહી ગલેકા હયે મેરે હાર;
બુલબુલ હું તેરી રોઝએ રીઝવાનકી કસમ—તુજસે
દંદાંપે સદકે ગૌહરો મોતી હઝાર બાર;
લબ પર નીસાર લાલ હયે મર જાનકી કસમ—તુજસે.

ઝબાની.

અયે મેરે રાહતે જાં મંએ તુજપે કુરબાં હું ચલ આ, બસ બે

ખૈફ઼ો ખતર અયેશો અશરત કર, યહાં બયેઠ જા મંએ શરાબો કબાબ લે આતી હું. (ચાંદબીકા જાના)

ફૂક્કડ—(ખુબ બીચાર કરકે) બહોત અછા, મગર અયે ફૂક્કડ ખુબ હુશીઆરીસે રહેના, નહીતો દેખ લે તેરીભી યેહી હાલત હોગી ! અફ઼સોસ! ઈસ બેરહમ સંગદીલને મેરે રૂબરૂ યેહ દોનો બીચારોંકી જાન પુર અરમાન લી! ક્યા અજબ હયે કે તુજસેભી યેહી સુલુક કરે ક્યું કે ચાંદ બડી મક્કાર ઔરત હયે ઈસ ઠગને દસ લાખકી દૌલત દીયા ઔર ચોરસે બેશુમાર મહોબ્બત થી, દેખ અયેસી મહોબ્બત કરનેવાલે ઔર દૌલત ભી દીયે, મગર યે રંડી બદકાર સબ ભુલકે બેવફાઇ કી, અયે ફૂક્કડ અબ તુ હુશીઆર હો જા, ક્યા ઈસી દગાબાઝ રંડીસે આશનાઇ ન કરના અગર કરેગા પચતાના હોગા !

અબીયાત.

દીલ ઉસીકુ દીજીએ દીલકી જીસે દરકાર હો,
બા મુરવ્વત બા વફ઼ા હો ઔર નેક અતવાર હો;
બેવફ઼ા ઔર બેહયાકો દીલ ન અપના દીજીએ,
બેમુરવ્વતસે ન હરગીઝ આશનાઇ કીજીએ;
બે રહમ કાતીલ યે કયેસી હયેગી રંડી દેખીએ,
અપને યારોંકો અભી મારા હયે રંડી દેખીયે.

ઝબાની.

બસ યેહી તદબીર બહેતર હયે કે ઈસ ખન્જરસે ઉસ કાહબાકા કામ તમામ કરૂં, ઔર સબ દૌલત લે અપને ઘર સીધારૂં, ક્યું કે અયેસી ખુંખાર બદકાર રંડીકો કત્લ કરના અઝાબ નહી, બલકે સવાબ હયે ! (ચાંદબી શરાબ લેકે આના)

ચાંદની—ચલીએ આઈએ આઈએ, મેરે ફ્કકડ યે શરાબો કબાબ નોશ કર અયેશો અશરત કરેં.

ફક્કડ—(ખફા હોકે) ચોલેમે દાલ તેરે કબાબકો ઔર આગ લગા તેરે શરાબકો ? હયે હાત સદ અફ્સોસ ! અયે કમબખ્ત બદ-ઝાત તુઝ હયે તેરી ઉલ્ફ્ત પર ઔર લાનત હયે તેરી મોહોબ્બત પર ? બે શર્મ બે હયા ચલ દુર હો ?

ચાંદની—કયું કયું પીઆરે કહો મુજસે અયેસી કયા ખતા હુઈ જો તુમ અયેસા ખફા હો, ખુદા ખયેર કરે !

ફક્કડ—અયે બદકાર મક્કાર તેરી સુરત મુજેહ ન દીખા ?

અબીયાત.

અયેસી ઔરતસે ન ઝીન્હાર મહોબ્બત કરના,
બલકે ઉલ્ફતકે એવઝ ઉસ્પે હયે લાનત કરના;
રંડીયોંકી તો સભી હાલસે હોગે માહેર,
વર ન સમજે હો તો યે હાલ હયે દેખો જાહેર,
બે વફા હોતી હંયે ઈસ તરહસે ખાકે ધનમાલ,
આખેરશ ઉનકાભી ઈસ તરહસે હોગા અહવાલ;
સાહેબો ગઔરસે કરના મેરે બાતોંપે ખીઆલ,
બેસ્વાકા જો કરે ઇશ્ક વો હોગા પામાલ.

ઝબાની.

ચાંદની—બસ બસ અયે જાની મુજેહ કયું નાહક સતાતે હો, ઔર બદનામીકા ટીકા મેરે માથે લગાતે હો ! મંએને તુમારા કયા બી ગાડી, કોનસી દૌલત ઉજાડી, ઝરા બયાંન તો કરો, વાહ વાહ !

મંએ તુમપર મરતી હું ઔર જાન કુરબાન કરતી હું મગર આપ એ ઇમાન હો બદલે વફાકે જફા કરતે હો !

કુક્કડ—(હાતમે ખન્જર લેકે) દુર હો અયે નાપાક ખબરદાર કે તુ મેરે જીસ્મકુ હાત ન લગા, તેરી દોસ્તીસે મંએ દર ગુઝર તોબાહ તોબાહ કરતા હું, તુજસે દરતા હું, ખએર અબ તુ કંહા જાયેગી, તુજેહ મારના સવાબ હયે ! (ચાંદબીકુ મારકે ગાતા).

જીલા—ઝીંઝોટી.

કયેસીરે ઝલક બતલાઇ—તર્જ.

કુક્કડ—દીલરૂબા કીસકી યે બેસવા હયે;
બેવફા બેવફા બેવફા હયે—દીલરૂબા.
ઈન બેસવાઓંસે દીલકુ લગાના;
દેખો અયેન ખતા હયે ખતા હયે—બેવફા.
દોલતભી દેકે મારે ગયે હયે;
ઇશ્કકી યે સઝા હયે સઝા હયે—બેવફા.
યારો બચો તુમ ફરેબોંસે ઇનકે;
પુર દગા પુર દગા પુર દગા હયે—બેવફા
કહેના "ઝરીફ" કા માનો નહીતો;
યેહ તુમારી ખતા હયે ખતા હયે—બેવફા.

મેહેતા જમનાદાસ ભગવાનદાસની કું૦એ પ્રગટ કરેલાં પુસ્તકો.

શાળોપયોગી પુસ્તકો.	રૂ. આ. પૈ.
સેન્ડફર્ડ મર્ટનના મિનીંગ (૧૫૦ પાનાના)... ...	૦—૧૨—૦
રૉયલ સ્કુલ પ્રાઇમરના મિનિંગ...	૦— ૪—૦
રૉયલ રીડર નં૦ ૧ લાના મિનિંગ...	૦— ૬—૦
રૉયલ રીડર નં૦ બીજાના મિનિંગ...	૦— ૮—૦
રૉયલ રીડર નંબર ત્રીજાના મિનિંગ...	૦—૧૦—૦
રૉયલ રીડર નંબર ચોથાના મિનિંગ...	૦— ૮—૦
રૉયલ રીડર નંબર પાંચમાના મિનિંગ.	૦—૧૨—૦
હાવર્ડ કૃત પ્રાઇમરના મિનિંગ (મોટા)... ...	૦— ૪—૦
હાવર્ડ કૃત અંગ્રેજી બીજી ચોપડીના મિનિંગ.. ...	૦— ૬—૦
ફારસી આમાદન નામાનો અં૦ ગુ૦ તરજુમો...	૦— ૨—૦
શાળોપયોગી કોષ્ટકો...	૦— ૧—૦

વારતાઓના પુસ્તકો.	
સુડા બોતેરી...	૩— ૦—૦
ગીરધર કૃત રામાયણ...	૨— ૮—૦
જાળધર આખ્યાન...	૧— ૮—૦
મોટા ઓખાહરણ...	૧— ૮—૦
મૃદાલસા આખ્યાન...	૦— ૮—૦
સ્ત્રી વીલાસ ગરબાવળી...	૦— ૮—૦
દલપત અને ધનપાળની વાર્તા...	૦— ૨—૦
સર્જનતા મેળવવાના સાધન...	૦— ૨—૦
પાર્વતિ લક્ષ્માજીનો સંવાદ...	૦— ૧—૦

નાટકના પુસ્તકો.	
ચંદ્રસેન ને ચંદ્રપ્રભા નાટક...	૦— ૮—૦
છેલ સેલાણી અને વિક્રમ ચરીત્ર નાટક... ...	૦— ૬—૦
તમાશાએ નતિજએ અસ્મત...	૦— ૬—૦
ચંદ્ર ચંદ્રીકા નાટક	૦— ૬—૦
માલીની નાટક...	૦— ૬—૦
અન્જામે સખાવત (ઉર્દૂ બાદશાહે ખોદાદોસ્ત)...	૦— ૫—૦

ચંદન મલ્યાગરી નાટક (ત્રીજી આવૃત્તિ)... ... ૦— ૪—૦
તમાશાએ ચાંદની... ... ... ૦— ૪—૦
અલીબાબા અને ચાલીસ ચોર... ... ... ૦— ૩—૬
તોહફયે દીલકોશા (ઉર્દૂ નઈ ઈન્દર સભા)... ... ૦— ૩—૦
સોબતે અસર અથવા મોહન દુ:ખદર્શક... ... ૦— ૩—૦
નકશે સુલેમાનીનો ઉરદુ ખેલ... ... ... ૦— ૩—૦
ગુલશને બાહાર અફઝા (ઉર્દૂ નઇ ઇન્દર સભા)... ૦— ૨—૬
મઝહબે ઇશ્ક (ઉર્દૂ બકાવલીઓ તાજુલમુલ્ક)... ૦— ૩—૦
ઇશ્ક નવ બાહાર (ઉર્દૂ ચંદ્રબદન મોહીયાર)... ૦— ૨—૦
નંદરાજા અને સતિ સુલોચનાના ગાયનો... ... ૦— ૨—૦
ધ્રુવ આખ્યાનના ખેલમાં ગવાતાં ગાયનો... ... ૦— ૧—૬
રસીકાનો અતિ રમુજી ફારસ... ... ... ૦— ૧—૦
નવા હરિશ્ચંદ્ર તારામતિના ના૦ ગવાતાં ગાયનો... ૦— ૧—૦
નવા નળદમયંતી નાટકમાં ગવાતાં ગાયનો... ... ૦— ૦—૯
તોહફએ દીલપઝીર ગાયન (ના૦ ત૦ બનજારા)... ૦— ૦—૯
વિધવા દુ:ખદર્શક (વાંઢાનો વરઘોડો) ... ... ૦— ૪—૦
સવાઇ ઠગનો રમુજી ફારસ... ... ... ૦— ૧—૬
ચાલાક શકરબી તથા ગુરૂજીની ગડબડનો ફારસ... ૦— ૧—૩

ઉરદુ હરફમાં છાપેલાં પુસ્તકો.

તોહફએ દીલ પઝીર (બનજારા.)... ... ... ૦— ૧—૦
ગુલશને બાહાર અફઝા (ઉર્દૂ નઇ ઇન્દર સભા)... ૦— ૨—૬
નકશે સુલેમાની... ... ... ૦— ૨—૬
અન્જામે સખાવત (ઉર્દૂ બાદશાહે ખેદાદોસ્ત) ... ૦ — ૫—૦
અલીબાબા અને ચાલીસ ચોર ... ... ૦— ૩—૦

એ સિવાયે દરેક જાતની નાટકોની, વારતાઓની, અંગ્રેજી, ગુજરાતી ચોપડીઓ મળસે; જથ્થાબંધ લેનારને કમીશન ઘણુંજ સારૂં આપવામાં આવસે. નૉટપેડ કાગળ લીધામાં આવસે નહી.

મેહેતા જમનાદાસ ભગવાનદાસની કુંપની;
મૅનેજર—જમનાદાસ ભગવાનદાસ,
ઠેકાણું—મુંબઈમધ્યે ભુલેશ્વર આગળ.

.ણેથી વેચાતી મળસે.

.સલર સેરીઆરજી હોરમસજી
તથા દામોદર ઈશ્વરદાસની દુકાને-
.ની આગળ ધિ બુકસેલીંગ અને જન-
.થી, તથા કાજી ફતેહ મહમદ નુરમહમદ-
તથા મુલ્લાં નુરૂદીન જીવાખાનની દુકાનેથી
.ા બુકસેલર સાપુરજી ફરામજી માડનની દુકાને-
.તી મળસે.

.ર કરસનદાસ નારણદાસની દુકાનેથી તથા પોસ્ટ-
.લા મનચેરજી જમસેદજીની દુકાનેથી વેચાતી મળસે.

-બુકસેલર કાસીરામ જેભાઈની દુકાનેથી વેચાતી મળસે.

રા—બુકસેલર રણછોડલાલ મોતીરામની દુકાનેથી મળસે.

.ાર—બુકસેલર ત્રીભોવન રણછોડની દુકાનેથી વેચાતી મળસે.

અમદાવાદ—બુકસેલર જગજીવન દલપતની દુકાનેથી મળસે.

ભાવનગર—વોરા અબુદુલહુસેન આદમજીની દુકાનેથી મળસે.

કરાંચી—શેખ નુરૂદીન જીવાખાનની દુકાનેથી તથા બુકસેલર સું-
દરજી વાંસરામની દુકાનેથી વેચાતી મળસે.

રાજકોટ—બુકસેલર લખમીચંદ ઉતમચંદની દુકાનેથી મળસે.

ધોરાજી—બુકસેલર લીલાધર રૂઘનાથ પાસેથી વેચાતી મળસે.

કચ્છમાંડવી—નાગોરી ચાંપસી ખીમરાજની દુકાનેથી મળસે.

જથ્થાબંધ મંગાવનારા બુકસેલરોએ નીચે લખેલે ઠેકા-
ણેથી મંગાવા લખવી. કમીશન ઘણું સારૂં આપવામાં આવસે.

છુટક એક નકલ મંગાવનારે પોસ્ટની ટીકીટનો અડધો
આનો વધારે મોકલવો.

મેહતા જમનાદાસ ભગવાનદાસની કંપની,

મનેજર—જમનાદાસ ભગવાનદાસ;

ઠેકાણું—મુંબઇમધ્યે ભુલેશ્વરઆગળ.